Kuratorium Oświaty
Biała Podlaska

REFORMA OŚWIATOWA

SŁOWNICZEK TERMINÓW STOSOWANYCH W SZKOLNICTWIE
/do użytku wewnętrznego/

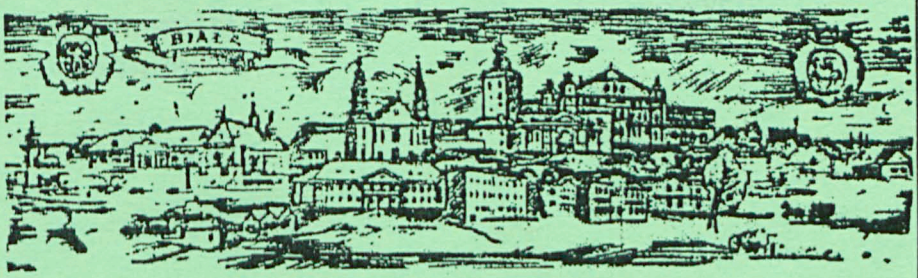

Biała Podlaska, listopad 1997 r.

Reforma oświatowa to przebudowa polskiego systemu edukacyjnego. Wymaga to wzbogacania słownika pojęć dotyczących konkretnych sytuacji szkolnych.

Pojawiają się nowe , nieznane dotąd terminy, a pojęcia funkcjonujące od dawna nabierają nowych znaczeń. Do naszego słownictwa przenoszone są terminy funkcjonujące w systemach kształcenia innych krajów,czasem nawet nieprzetłumaczalne.

Komunikowanie się w sprawie reformy wymaga rozumienia używanych pojęć w czym ma pomóc przygotowany słowniczek.

Wyboru terminów dokonano korzystając z :

1. Bednarkowa W. , Wlazło S. - Mierzenie jakości pracy szkoły. -cz. II 1997r.
2. Dzierzgowska I., Wlazło S. - Wizytator . Doskonalenie roli zawodowej 1996r.
3. Goźlińska E. - Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej 1997r.
4. Kompendium wiedzy o profilaktyce 1996r.
5. Łomżyński Informator Edukacyjny Nr 3/1997.
6. Promocja zdrowia , słownik podstawowych terminów.

adaptacja zawodowa

Proces lub rezultat procesu przystosowania się pracownika w pierwszym okresie jego pracy w danym zawodzie do wymagań stanowiska pracy i zakładu pracy. W obecnych czasach w konsekwencji lawinowego postępu technicznego zachodzą ciągłe zmiany w technologii produkcji, konstrukcji maszyn, urządzeń i narzędzi oraz organizacji pracy. Zmiany te wpływają na modyfikację wyposażenia technicznego stanowisk pracy i w konsekwencji częstą zmianę zadań dla pracowników. Powoduje to konieczność dokształcania się pracownika i adoptowania do nowych warunków pracy, niekiedy co trzy lata a nawet częściej (elektronika, informatyka).

akredytacja

Formalne uznanie kompetencji danej jednostki organizacyjnej lub osoby do wykonywania określonych zadań: zwykle akredytacja udzielana jest w wyniku przeprowadzenia określonej procedury.

aktywizacja uczniów

Ogół poczynań dydaktycznych i wychowawczych, umożliwiających zwiększenie stopnia aktywności uczniów w realizacji celów kształcenia. Aktywizacja uczniów sprzyja wzrostowi efektywności w nabywaniu wiedzy, w rozwiązywaniu problemów i wykonywaniu zadań praktycznych. Przyczynia się również do rozwijania zainteresowań i postaw twórczych młodzieży. Nowe podejście do celów edukacyjnych a celów kształcenia zawodowego szczególnie, wymusza konieczność większej niż dotychczas aktywizacji uczniów. Stąd coraz większy nacisk kładzie się na konieczność stosowania w procesie kształcenia, metod aktywizujących.

alfabetyzm funkcjonalny

Jest to umiejętność rozumienia i wykorzystania drukowanych informacji — słów i najprostszych przedstawień graficznych (instrukcji, rysunków, wykresów itp.). Ma praktyczne znaczenie — istotne jest aktywne przyswajanie informacji w celu jej wykorzystania, gdyż wraz z rozwojem nowych form przekazu, nowych technik audiowizualnych większego znaczenia nabierają ilustracje graficzne. Przyswojenie informacji zależy od człowieka, który jej potrzebuje, ale także od tego, kto ją tworzy (np. ważne są cechy formularza, które pomagają w jego poprawnym wypełnieniu).
[Ireneusz Bielecki]

asertywność

To umiejętność, dzięki której ludzie otwarcie wyrażają swoje myśli, uczucia i przekonania, nie lekceważąc uczuć i poglądów swoich rozmówców. Teoria asertywności jest oparta na założeniu, że każda jednostka posiada pewne podstawowe prawa. W sytuacjach konfliktowych umiejętności asertywne pozwalają osiągnąć kompromis bez poświęcania własnej godności i rezygnacji z uznawanych wartości. Ludzie asertywni potrafią też powiedzieć „nie" bez wyrzutów sumienia, złości czy lęku. Zachowanie asertywne odróżnia się od zachowania agresywnego, które wyrażając uczucia, postawy, życzenia, opinie lub prawa nie respektuje tych samych elementów u innych osób. Asertywność jest zatem umiejętnością kluczową, kiedy trzeba się oprzeć naciskom.

audiowizualne środki dydaktyczne

Pojęcie audiowizualne środki dydaktyczne jest używane w dwóch znaczeniach: szerokim i wąskim.
W szerokim znaczeniu (zbiorczym) pod terminem tym kryją się trzy rodzaje środków: emitujące komunikaty drogą ekranową, głośnikową i ekranowo-głośnikową. Są to więc środki: wizualne, audialne i audiowizualne. Natomiast w wąskim właściwym tego słowa znaczeniu do środków audiowizualnych (patrz: załączony diagram) zalicza się tylko te, które oddziałują na uczących się jednocześnie bodźcami audialnymi i wizualnymi (film dźwiękowy, telewizja dydaktyczna, CD-ROM). Lista wymienianych w literaturze środków audiowizualnych jest bardzo długa. Można je podzielić na dwie podstawowe grupy: audiowizualne materiały dydaktyczne (software) — AMD i audiowizualne urządzenia techniczne (hardware) — AUT. Do audiowizualnych materiałów dydaktycznych zalicza się: Środki wizualne (materiały nieprzezroczyste, foliogramy i fazogramy, przezrocza, mikrofilmy i mikrofisze, filmy nieme), środki audialne (nagrania magnetofonowe, płyty, audycje radiowe), środki audiowizualne (fonoprzezrocza, filmy dydaktyczne, programy dydaktyczne TV, nagrania magnetowidowe, programy komputerowe, CD-ROM). Do audiowizualnych urządzeń technicznych zalicza się: środki wizualne (episkopy i epidiaskopy, grafoskopy, diaskopy i epidiaskopy, czytniki, projektory filmowe), środki audialne (magnetofony, gramofony, odbiorniki radiowe), środki audiowizualne (diaskopy współpracujące z magnetofonami, projektory filmowe, odbiorniki telewizyjne, magnetowidy, komputery).

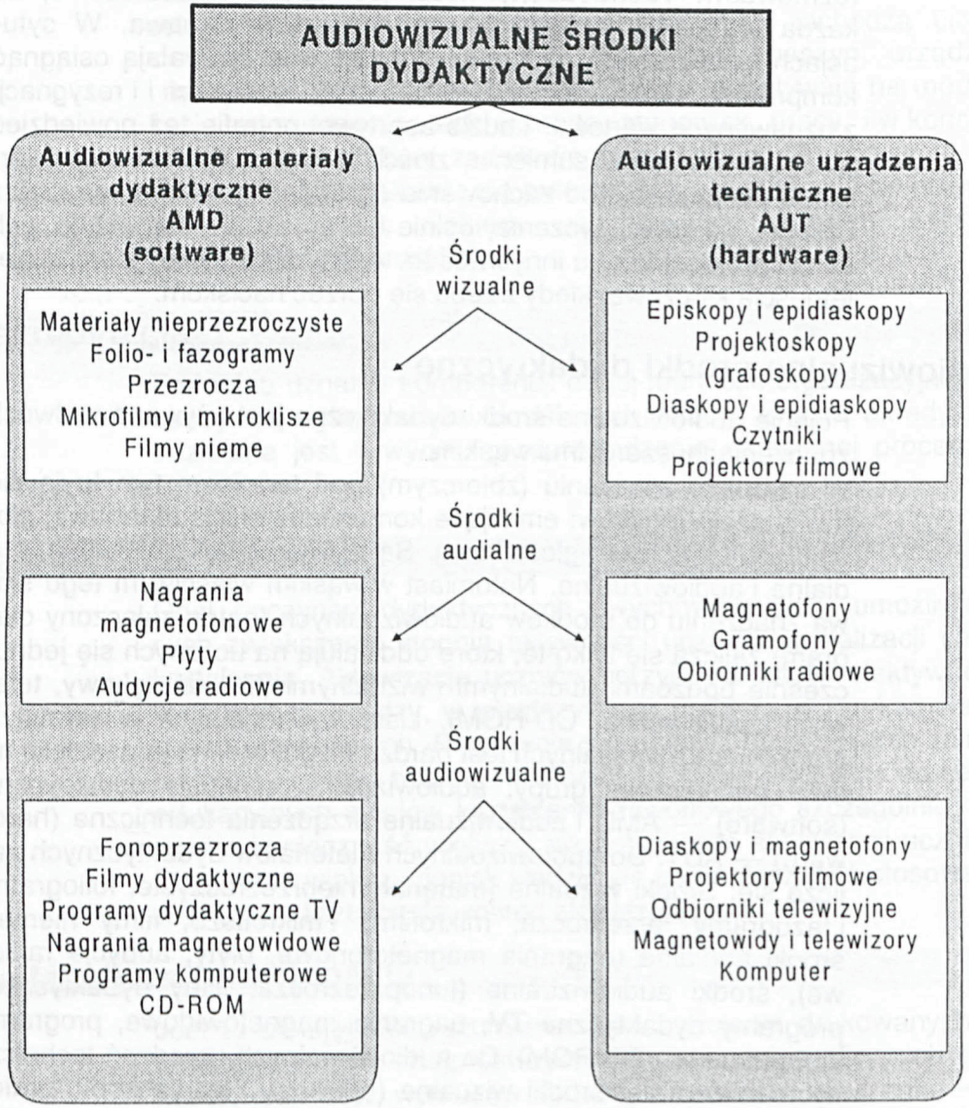

audit

Bezstronna ocena skuteczności zapewnienia jakości wyrobu lub usługi, audity procesu pozwalają ustalić, czy przyjęte kryteria i parametry (np. w urządzeniach technicznych i usług edukacyjnych), jak i sposób postępowania, gwarantują spełnianie wymagań w sposób systematyczny na podstawie ustalonych procedur.

auditor

Osoba mająca kwalifikacje do dokonywania oceny systemu jakości.

autokreacja

To sztuka tworzenia samego siebie obejmująca samokształcenie i (lub) samowychowanie. Jest ona pewnego rodzaju aktywnością, różniącą się od kształtowania czegoś lub kogoś, ponieważ ta sama jednostka spełnia tu w stosunku do siebie rolę wychowawcy i wychowanka. Jest — inaczej rzecz nazywając, nadawcą i odbiorcą wpływów równocześnie. Na autokreację składają się dążenia jednostki do samookreślenia się będącego w relacji ze stadium rozwojowym, w którym się ona znajduje i w powiązaniu z całością jej dążeń życiowych, wynikających z przyjętej przez nią ogólnej koncepcji świata i własnego w nim miejsca oraz realizowanie koncepcji własnej osoby, samodzielne kierowanie sobą i swoim rozwojem. Aby jednostka podjęła ten aktywny wysiłek maksymalizowania własnego rozwoju — niezbędne są kompetencje autokreacyjne, w których kształtowaniu może jej pomóc szkoła, jeśli zechce traktować edukację jako proces wyzwalający, emancypacyjny, sprzyjający przekraczaniu narzuconych, i przez nią samą, i przez system społeczny ograniczeń rozwojowych.

behawioryzm

To koncepcja badania człowieka i zjawisk życia społecznego na podstawie obserwacji zachowania się żywych organizmów pod wpływem bodźców zewnętrznych i sytuacji warunkujących swoiste reakcję. Ta koncepcja rozwinęła się w pierwszej połowie XX w. przede wszystkim jako jeden z dominujących kierunków psychologii (obok psychoanalizy i psychologii postaci, a nawet w opozycji do tych kierunków). Psychologia behawiorystyczna — według określenia J. B. Watsona — miała radykalnie spowodować rozstrzyganie nie kończących się sporów przez systematyczna obserwację i eksperyment, zmierzając do sformułowania prawd i zasad, którym podlega zachowanie się człowieka.

blokowo-modułowy program nauczania

Koncepcja konstruowania programów nauczania dla odbiorców o szerokim profilu kształcenia. Struktura takiej dokumentacji programowej jest następująca: materiał szkoleniowy podzielony jest na bloki stanowiące skończony element informacyjny, określający jednakowy poziom kształcenia dla danej specjalności, profilu zawodowego, zawodu lub grupy zawodów i może być wykorzystywany we wszystkich formach przygotowania, przekwalifikowywania i podwyższania kwalifikacji kadr pracowniczych, bloki dzielone są na mniejsze części zwane modułami, a te z kolei na bardziej elementarne struktury treści — jednostki modułowe. W oparciu o te założenia zostały opracowane dokumentacje programowe dla liceów technicznych.

burza mózgów *(ang. brainstorming)*

Metoda nauczania polegająca na umożliwieniu uczniom szybkiego zgromadzenia wielu konkurencyjnych lub uzupełniających się hipotez rozwiązania problemu, któremu poświęcona jest dana jednostka metodyczna lub jej fragment. Można zgłaszać wszystkie najbardziej śmiałe lub niedorzeczne pomysły i rozwiązania, choćby nietypowe, ryzykowne i nierealne, w obojętnej formie, tak żeby nawet chwila namysłu nad poprawnością językową nie zmniejszyła pomysłowości. Pomysły te nie mogą być oceniane ani komentowane, a z tytułu ich wypowiedzenia na autorów nie spływają żadne obowiązki ani odpowiedzialność. Cała konstrukcja burzy mózgów jest tak pomyślana, aby przerwać komunikację między fazą produkcji pomysłów i ocenianiem pomysłów. Metoda ta opisywana jest w literaturze pod wieloma nazwami: giełda pomysłów, sesja odroczonego wartościowania, metoda Osborna — brainstorming, konferencja lub fabryka dobrych pomysłów, jarmark pomysłów, sesja odroczonej oceny.

cel działania

Jest to zamierzony, planowany końcowy efekt, czyli rezultat zamierzonych działań. Powinien być opisany tak, aby można było stwierdzić, że został — bądź nie — osiągnięty.

CD-Rom *(ang. Compact Disc, Read-Only Memory)*

Pamięć na płytach kompaktowych, tylko do odczytywania, wykorzystywana w komputerach. Jest to sposób przechowywania danych na bardzo pojemnych (ok. 600 megabajtów) płytach, takich samych, jak używane do odtwarzania muzyki. Znajdują zastosowanie głównie do rozpowszechniania obszernych zbiorów informacji, np. bibliotek graficznych, pakietów multimedialnych, encyklopedii, słowników itp.

Dane na płytach CD-ROM są zapisywane na stałe i nie można ich zmienić. Zasada działania takiej pamięci jest taka sama, jak zasada działania płyt kompaktowych a dyski CD-ROM są identyczne jak płyty kompaktowe (krążek o średnicy 4,75 cala).

cele globalne

To ogólne cele kształcenia. Opisują one rezultaty procesu kształcenia jedynie w sposób orientacyjny.

cele kształcące

Termin używany na oznaczenie jednej z grup celów nauczania, których treści odnoszą się przede wszystkim do rozwijania i kształcenia zdolności poznawczych uczniów oraz budzenia i rozwijania zainteresowań, zwłaszcza intelektualnych, skłaniających do samodzielnego poznawania obiektywnej rzeczywistości. Cele te są integralnie powiązane z celami poznawczymi i celami wychowawczymi.

cele kształcenia

Są to sensowne, świadome, planowane a zarazem w miarę konkretne, efekty kształcenia. Cele kształcenia formułuje się dla różnych poziomów kształcenia — od poziomu najwyższego dla którego cele wynikają z polityki oświatowej państwa — są to cele główne (globalne), poprzez cele specyficzne formułowane w sposób ogólny, np. cele kształcenia ogólnego, cele kształcenia zawodowego, a następnie cele ogólne na poziomie realizacyjnym np. ogólne cele kształcenia szkoły, przedmiotu nauczania, aż do poziomu najniższego jakim są szczegółowe cele dydaktyczne. W niektórych publikacjach, w odniesieniu do celów kształcenia określanych dla różnych poziomów kształcenia, spotyka się określenia: cele ogólne, cele pośrednie i cele szczegółowe. Przejście od głównych celów kształcenia do celów szczegółowych pokazuje poniższy diagram.

cele kształcenia i wychowania

Najogólniejsza wizja pożądanych właściwości fizycznych, umysłowych, społecznych, kulturowych i duchowych jednostki ludzkiej, które chce się uzyskać poprzez tworzenie odpowiednich warunków indywidualnego rozwoju i jego stymulowanie, zwłaszcza w systemie oświatowo-wychowawczym zarówno na lekcji szkolnej, jak i przez inne formy kształcenia oraz zabiegi mające na celu przyswojenie uczniowi i wychowankowi nie tylko wiedzy i związanych z nią umiejętności, ale też poglądów, przekonań, orientacji i motywacji. Przypisuje się je głównie działalności oświatowej.

Przejście od głównych celów kształcenia do celów szczegółowych
(źródło: F. Szlosek)

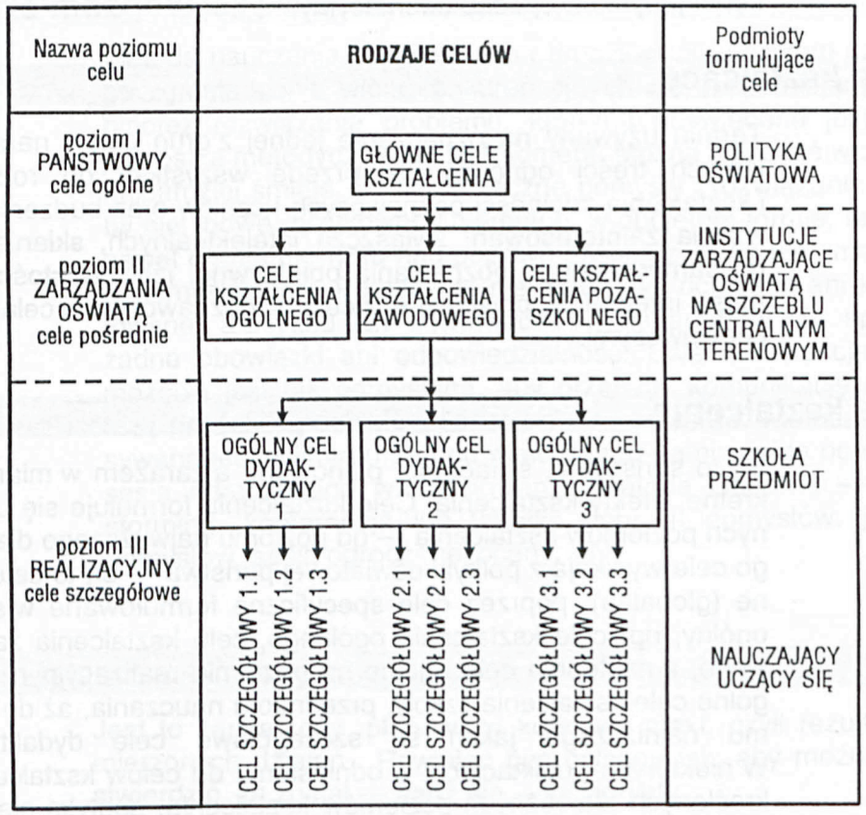

cele ogólne

Cele ogólne zwane też celami ostatecznymi, są rodzajem dążeń będących projekcją wizji przyszłości, często zapisywane w konstytucjach i innych dokumentach przedstawiających dość odległe wizje społeczeństw (w Polsce w ustawie sejmowej). Ważnym źródłem celów ogólnych są również akceptowane filozofie edukacyjne. Obecnie obserwujemy, iż nad filozofią adaptacyjną zaczynają dominować nurty krytyczno-kreatywne zdecydowanie preferujące edukację podmiotową.

cele operacyjne

Forma nadawana celom kształcenia. Z operacyjnym formułowaniem celów kształcenia mamy do czynienia wówczas, gdy są opisany jest wynik jaki powinien zostać osiągnięty po odbytym kształceniu. W literaturze dotyczącej operacjonalizacji celów kształcenia wymieniane są trzy składniki, które powinny być spełnione, aby uznać, że cel został wyrażony operacyjnie: 1) dokładne określenie i nazwane czynności, która uczeń będzie musiał wykonać; 2) opisanie warunków, które powinny towarzyszyć tej czynności, którą uczeń będzie wykonywał (z czego może lub musi korzystać, na jakiej aparaturze będzie dana czynność wykonywał); 3) jaką zakładamy sprawność, którą uczeń powinien osiągnąć w odniesieniu do sprawdzanej czynności. Cele operacyjne można sformułować dla każdej jednostki lekcyjnej i dla każdego z jej elementów. Przykład celu sformułowanego w sposób operacyjny: *uczeń powinien umieć odróżniać i prawidłowo nazywać elementy składowe silnika elektrycznego.*

certyfikacja

Procedura, w wyniku której niezależna jednostka certyfikująca potwierdza, że wyrób, proces lub usługa (może to być także usługa edukacyjna) są zgodne z określonymi wymaganiami (normami bądź właściwymi przepisami prawnymi).

certyfikat zgodności

Dokument wydany zgodnie z zasadami systemu certyfikacji, wykazujący, że zapewniono odpowiedni stopień zaufania, że należycie zidentyfikowany wyrób, proces lub usługa są zgodne z określoną normą lub innym dokumentem normatywnym.

curriculum

Termin pedagogiczny, który uzyskał w USA, a następnie w Europie zachodniej dużą popularność, przeciwstawny w stosunku do tradycyjnego planu nauczania. Pojęcie **curriculum** kojarzy się z naukowym podejściem do reformy celów, treści i metod zorganizowanego uczenia się w szkole, przy czym cele opisuje się jako dające się obserwować i zmierzyć zachowanie ucznia. Dla większej precyzji cele ujmuje się w odpowiednie taksonomie, podobnie porządkuje się i szczegółowo planuje treści kształcenia i sytuacje pedagogiczne umożliwiające ich opanowanie, jak również metody sprawdzania osiągnięć szkolnych.

czasowniki operacyjne

Precyzyjnie określają daną czynność i umożliwiają dokonanie oceny wyników nauczania uzyskiwanych przez uczniów w trakcie nauki szkolnej. Wykorzystuje się je przy formułowaniu operacyjnych celów kształcenia. Przykładowe czasowniki operacyjne: mierzyć, wybrać, porównać, zastosować, rozróżniać, narysować.

doskonalenie nauczycieli

To proces rozszerzania oraz pogłębiania wiedzy i umiejętności zarówno merytorycznych, jak i metodycznych czynnych nauczycieli. Doskonalenie nauczycieli w zależności od tego kto je organizuje może przybierać różne formy np. studia podyplomowe, kursy, konferencje, konsultacje, warsztaty. Może być również realizowane poprzez samokształcenie.

Doskonalenie nauczycieli w Polsce reguluje *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli*. Zgodnie z tymi dokumentami obecnie doskonaleniem nauczycieli zajmują się:

- Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, placówka o zasięgu ogólnopolskim powoływana przez ministra edukacji narodowej;
- kuratoria oświaty poprzez terenowe placówki metodyczne;
- ośrodki twórczości pedagogicznej;
- szkoły wyższe;
- resortowe ośrodki doskonalenia zawodowego.

Zasady powoływania tych placówek, ich zadania oraz zasady funkcjonowania reguluje wyżej wymienione rozporządzenie.

drzewo decyzyjne

Graficzny zapis analizy procesu decyzji, opracowany przez Roger'a LaRausa i Richarda Remy'ego (patrz rysunek). Może być wykorzystany dla zauważenia przez uczniów związków między różnymi możliwościami rozwiązań rozważanego problemu, ich konsekwencjami oraz wartościami uznawanymi przez osobę podejmującą decyzję lub oceniającą decyzję już podjętą. Służy rozwijaniu umiejętności dokonywania wyboru i podejmowania decyzji, z pełną świadomością skutków, które ta decyzja może przynieść.

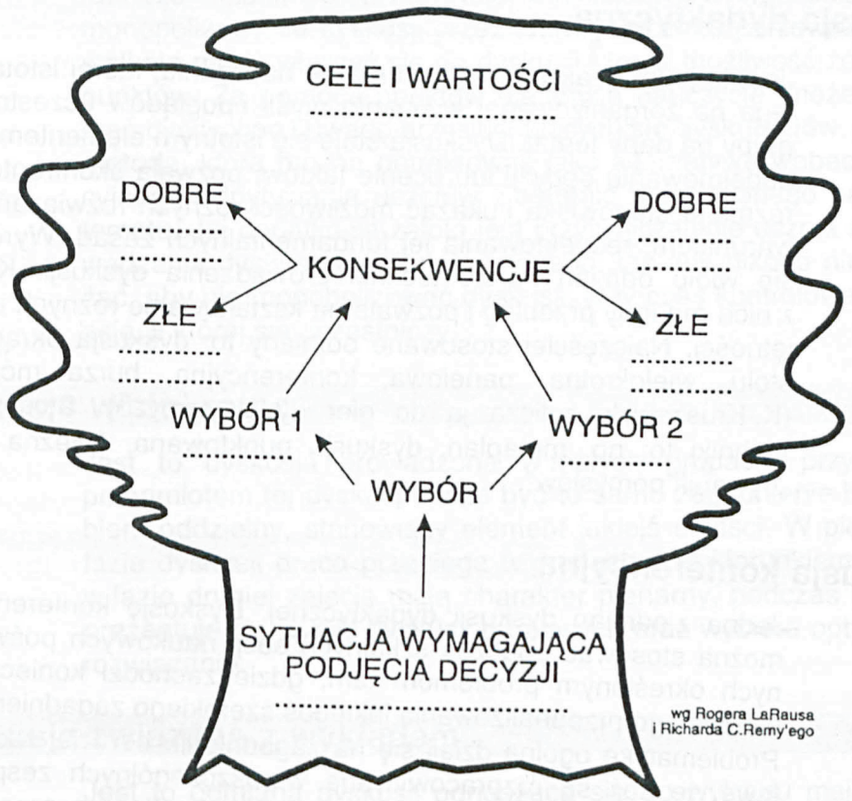

Schemat drzewa decyzyjnego

dyfuzja innowacji

Rozprzestrzenianie się innowacji pedagogicznej, jej przenikanie do szerokiej praktyki kształcenia i wychowania, a zarazem przejmowanie cech innowacji przez codzienną praktykę edukacyjną.

dyskusja

Wymiana zdań, które prezentują poglądy uczestników dyskusji na dany temat, przy czym dyskusję prawdziwą cechuje odmienność stanowisk, w połączeniu z próbą wypracowania stanowiska wspólnego, możliwego do przyjęcia przez obie strony. Określenie to stosowne jest również w odniesieniu do dyskusji dydaktycznej.

dyskusja dydaktyczna

Jest to jedna z aktywizujących metod nauczania, której istota polega na zorganizowanej wymianie myśli i poglądów uczestników grupy na dany temat. Dyskusja staje się istotnym elementem przy podejmowaniu decyzji lub ocenie faktów, pozwala skonfrontować rozmaite stanowiska i ukazać możliwości rożnych rozwiązań pod warunkiem, respektowania jej fundamentalnych zasad. Wyróżnia się wiele odmian i wiele technik prowadzenia dyskusji. Każda z nich ma inny przebieg i pozwala na kształtowanie różnych umiejętności. Najczęściej stosowane odmiany to: dyskusja okrągłego stołu, wielokrotna, panelowa, konferencyjna, burza mózgów (K. Kruszewski zalicza ją do gier dydaktycznych). Stosowane techniki to: np. metaplan, dyskusja punktowana, śnieżna kula, „dywanik pomysłów".

dyskusja konferencyjna

Jedna z odmian dyskusji dydaktycznej. Dyskusję konferencyjną można stosować podczas szkolnych sesji naukowych poświęconych określonym problemom tam, gdzie zachodzi konieczność werbalnego przeanalizowania jakiegoś szerokiego zagadnienia. Problematykę ogólną dzieli się na zagadnienia bardziej szczegółowe, te zaś są rozpracowywane w poszczególnych zespołach problemowych (grupach dyskusyjnych) w określonym czasie. Po upływie przewidzianego czasu, przewodniczący zespołów problemowych przedstawiają rozwiązania szczegółowych zagadnień w określonym porządku tworząc obraz rozwiązania problemu ogólnego.

dyskusja punktowana

Dyskusja punktowana jest techniką lekcyjną, która polega na tym, że uczniowie dyskutują w grupach 6-8 osób, natomiast pozostali uczniowie wraz z nauczycielem przysłuchują się. Dyskusja trwa od 8 do 20 min., w zależności od tematu i wieku uczniów. Uczestnicy dyskusji posługują się planem dyskusji aby zanadto nie odbiegać od tematu. Za każdy udział w dyskusji uczeń otrzymuje punkty dodatnie lub ujemne, które wpisuje się na uprzednio przygotowanej karcie do punktowania. Nauczyciel przyznaje punkty dodatnie za: zajęcie stanowiska w omawianej kwestii, zaprezentowanie informacji opartej na faktach lub uzyskanej przez ucznia w drodze badań, zrobienie uwagi na temat, wciągnięcie innego ucznia do dyskusji. Punkty ujemne można otrzymać za: przerywanie, przeszkadzanie, monopolizowanie dyskusji, ataki osobiste, robienie nieistotnych uwag. Najpoważniejszym wykroczeniem jest monopolizowanie dyskusji przez jednego ucznia, ponieważ pozostali nie mogą włączyć się do dyskusji i tracą możliwość zdobycia punktów. Za pomocą punktów ujemnych nauczyciel może utrzymać dyscyplinę i uwagę przysłuchujących się dyskutantów. Jest to metoda, którą można potraktować jako alternatywę wobec tradycyjnego odpytywania uczniów z ostatnio przerobionego na lekcji tematu. Jej dodatkową zaletą jest przyzwyczajenie ucznia do prowadzenia dyskusji w kulturalny sposób, tak aby nikogo nie obrażać, aby nie monopolizować dyskusji, cały czas kontrolować sytuację w której się uczestniczy.

dyskusja wielokrotna

Jest to dyskusja prowadzona w małych grupach, przy czym przedmiotem tej dyskusji może być to samo zagadnienie lub problem oddzielny, stanowiący element jakiejś całości. W pierwszej fazie dyskusji praca przebiega w grupach pod kierunkiem lidera, w fazie drugiej zajęcia mają charakter plenarny, podczas których prezentuje się wyniki dyskusji grupowych oraz wybiera optymalne rozwiązanie.

dyskusja związana z wykładem

Jest to odmiana dyskusji odnosząca się do wykładu mająca na celu wyjaśnienie wątpliwości uczących się co do tez i sformułowań zawartych w wykładzie oraz uzyskiwanie od nich informacji wrotnej dotyczącej zrozumienia zrealizowanych treści.

dyskusja panelowa

Inna nazwa: panel lub dyskusja obserwowana. Cechą charakterystyczną tej dyskusji jest istnienie dwóch gremiów: dyskutującego (eksperci — panel) i słuchającego (audytorium — uczący się). W pierwszej fazie dyskusji wypowiadają się eksperci wprowadzając w temat, następnie odbywa się dyskusja między członkami panelu, a w drugiej fazie dyskusji głos może zabierać każda osoba wchodząca w skład audytorium.

„dywanik pomysłów"

Jedna z technik prowadzenia dyskusji, w wyniku której grupy dyskutujące tworzą plakaty („dywaniki pomysłów"), na których umieszczają napisane na kartkach propozycje rozwiązań dyskutowanego problemu. Po zakończeniu zgłaszania rozwiązań problemów następuje ocena punktowa każdego z rozwiązań (każdy uczestnik dyskusji ma do dyspozycji punkty: 1, 2 lub 3, które przydziela wg własnego uznania wybranym rozwiązaniom). Za najlepsze rozwiązanie problemu uznaje się to, które uzyskało największą liczbę punktów.

edukacja

Ogół procesów, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży — stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych. Znaczenie terminu edukacja było chwiejne: jedni kojarzyli go z wykształceniem (np. *Słownik języka polskiego* — W. Doroszewskiego), inni z wychowaniem. Obecnie upowszechnia się szerokie rozumienie tego terminu jako oznaczającego ogół procesów oświatowo-wychowawczych, obejmujących kształcenie i wychowanie oraz szeroko pojmowaną oświatę.

edukator

Osoba prowadząca zajęcia dydaktyczne z dorosłymi. W Polsce od 1995 r. nazwa używana zwyczajowo dla określenia osób przygotowanych w ramach programu TERM/PHARE do prowadzenia doskonalenia kadry kierowniczej oświaty.

elastyczność drogi edukacyjnej

Polega na większej dostępności do kształcenia i słabszym podziale pomiędzy różnymi kategoriami uczących się, np. młodzieży, dorosłych, pracujących czy też niepracujących.

empatia

Uczuciowe utożsamianie się z inną osobą i wzbudzanie w sobie uczuć przez te osobę przeżywanych; zdolność do wczuwania się w przeżycia drugiej osoby.

ergonomia dydaktyczna

Dział nauki zajmujący się optymalizacją strony materialnej infrastruktury dydaktycznej z punktu widzenia dostosowania jej do fizjologiczno-psychologicznego rozwoju uczniów, odbioru i przetwarzania informacji przez różne receptory podczas podającego i aktywizującego stosowania metod i środków kształcenia oraz zapewnienia komfortu przebywania i pracy intelektualno-motorycznej uczniów i nauczycieli.

ewaluacja

Zaplanowane i systematyczne działanie badające w jakim stopniu zostały osiągnięte cele kształcenia; proces diagnostyczno-oceniający, zawierający w sobie elementy pomiaru, osądu i decyzji. W rozważaniach teoretycznych spotykanych w literaturze, poprzez **ewaluację rozumie się najczęściej takie sposoby działania, za pomocą których analizujemy aktywności społeczne i ich skuteczność w kontekście oceny realizacji celów.** O ile w teorii poświęca się temu zagadnieniu coraz więcej miejsca, rozwój praktyki w tej dziedzinie nie jest jeszcze zadowalający. Ważnym powodem niechęci wobec stosowania systematyczności ewaluacji jest sposób traktowania jej w przeszłości. Na pierwszym miejscu ewaluacja stanowiła obszar badań naukowych lub była formą zewnętrznej kontroli i oceny. Ewaluacja rozumiana jako refleksja nad własnym działaniem służącym lepszemu planowaniu i rozwojowi odgrywała role drugorzędną. Tymczasem warto zwrócić uwagę na istnienie ścisłej współzależności i spójności między tymi trzema elementami ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia autorefleksji ukierunkowanej na rozwój. Ewaluacja jako systematyczna refleksja nad własną pracą pedagogiczną — jest podstawą planowania i rozwoju.

facylitator

Osoba prowadząca zajęcia grupowe, której zadaniem jest nie tyle nauczanie czegoś według ściśle określonego programu, ile pomaganie w uczeniu się przez doświadczenie przy zastosowaniu proponowanych ćwiczeń. Ma on swobodę w doborze ćwiczeń — powinien uwzględniać charakterystyczne cechy uczestników i specyfikę procesu grupowego. Używany w oryginale angielski termin „facilitator" tłumaczony bywa na język polski jako prowadzący.

jednostka modułowa

To niezależna mierzalna i wyodrębniona część programu modułu, zaprojektowana pod kątem potrzeby opanowania logicznie powiązanych ze sobą czynności zawodowych (konkretnych zadań zawodowych). [45]

Jednostka modułowa (modular unit) jest układem identyfikującym zadania i zadaniowe elementy, spełniająca następujące kryteria:

- każda modułowa jednostka stanowi odrębną całość samą w sobie; dotyczy ona wycinka pracy (zadania) nie podlegającego dalszym podziałom w ramach danego zawodu;
- składa się z najważniejszych wartości dla uczenia się; po jej przyswojeniu poziom opanowanej przez ucznia wiedzy i umiejętności jest mierzalny;
- uczeń (terminator) ma do osiągnięcia zdefiniowane cele, po uzyskaniu których będzie wyraźnie odczuwał, że realizuje je właściwie i osiąga kwalifikacje zawodowe;
- treść jednostek modułowych jest transformowalna na ogólnych zasadach i łatwo adoptowana do różnych populacji uczących się.

komisja przedmiotowa — zespół przedmiotowy

Zespół nauczycieli uczących tych samych lub pokrewnych przedmiotów (zawodowych lub ogólnokształcących) powołany przez radę pedagogiczną na wniosek dyrektora średniej szkoły zawodowej, składający się co najmniej z trzech osób. Do zadań komisji przedmiotowej należy współdziałanie z dyrektorem szkoły i radą pedagogiczną, nauczycielem doradcom w zakresie przedmiotów ogólnokształcących oraz zawodowych, realizacji programów kształcenia zawodowego i stosowania właściwych metod pracy dydaktycznej. Pracą komisji kieruje przewodniczący wybrany spośród jej członków.

kompetencja

Zakres wiedzy, umiejętności i odpowiedzialności; zakres pełnomocnictw i uprawnień do działania. Kompetencja jest (potencjalną) umiejętnością, ujawniającą się w chwili wykonywania danego zadania lub predystynująca do jego wykonania.

kompetentny

Uprawniony do działania i decydowania, mający podstawy i kwalifikacje do wydawania opinii i sądów.

korelacja w nauczaniu

Jest to łączenie ze sobą treści należących do różnych przedmiotów nauczania. Tradycyjne rozumienie korelacji w nauczaniu sprowadza się do synchronizacji w nauczaniu zbliżonych do siebie treści różnych przedmiotów, a więc np. wyprzedzanie lub zbieżność pewnych tematów z historii literatury czy tematów z matematyki z tematami z geografii lub fizyki. Bardziej współczesne rozumienie korelacji polega na merytorycznym wiązaniu z sobą treści z różnych przedmiotów nauczania i tworzeniu układów integrujących w sobie treści tych przedmiotów. Taka korelacja sprzyja transferowi wiedzy z jednego przedmiotu nauczania do innych, rozbudza i rozwija myślenie naukowe oraz pozwala zrozumieć, na czym polega wielorakie, teoretyczne i praktyczne, stosowanie wiedzy. Przykładem korelacji jest rozwiązywanie problemów praktycznych i teoretycznych łączących w sobie wiadomości czerpane z różnych przedmiotów nauki szkolnej.

kreatywność

Twórcza postawa, dzięki której każdy może łatwiej rozwiązywać swoje problemy. Kreatywność jest złożonym zjawiskiem, odmiennie pojmowanym przez różnych ludzi. Jest to naturalna cecha, dzięki której każdy może łatwiej rozwiązać nawet najtrudniejsze problemy. Kreatywność przejawia się w gotowości do tworzenia nowych pomysłów i wynajdowaniu oryginalnych rozwiązań i dlatego jest ona szczególnie eksponowana wśród umiejętności kształtowanych we współczesnej szkole.

kształcenie

Zaplanowane systematyczne działanie, mające na celu intelektualny, moralny i fizyczny rozwój człowieka; pojęcie szersze niż nauczanie, uczenie i uczenie się. Ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom poznanie przyrody, społeczeństwa, kultury, a zarazem uczestnictwo w ich przekształcaniu, jak również osiągnięcie możliwie wielostronnego rozwoju sprawności fizycznych i umysłowych, zdolności i uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań, przekonań i postaw oraz zdobycie pożądanych kwalifikacji zawodowych. W ostatnich latach coraz częściej przez kształcenie rozumie się łączenie nauczania i uczenia się.

kształcenie a nauczanie i wychowanie

Związki między kształceniem, nauczaniem i wychowaniem uporządkował Cz. Kupisiewicz stwierdzając, że:
1) gdy nauczyciel kieruje nabywaniem przez ucznia określonych wiadomości i umiejętności — naucza, 2) gdy ponadto rozwija w nim zainteresowania i zdolności — kształci, 3) gdy wreszcie budzi w uczniu poczucie współodpowiedzialności za dzień dzisiejszy i przyszłość narodu, szacunek do pracy i przywiązanie do humanistycznych ideałów — wychowuje.

kształcenie multimedialne

Jest obecnie podstawową strategią dydaktyczną, której istota polega na wyborze i zastosowaniu odpowiednich sekwencji powiązanych ze sobą audiowizualnych źródeł wiedzy wzajemnie wzmacniających i usprawniających przepływ informacji (Wittich, Schuller, 1973). Definicje ukazujące istotę kształcenia multimedialnego w polskich warunkach mówią, iż poprzez kształcenie multimedialne rozumiemy strategię realizacji procesu nauczania i uczenia się opartą na kompleksowym wykorzystaniu funkcjonalnie dobranych tradycyjnych (prostych) i technicznych (złożonych) środków dydaktycznych, czyli mediów (patrz: media). Kształcenie multimedialne w swoich postaciach dydaktyczno-metodycznych jest rozwijane w formie: zajęć obudowanych (multimedialnych) (patrz: zajęcia obudowane); podręcznika audiowizualnego, pakietu multimedialnego.

licencjat

Stopień naukowy we Francji i w niektórych innych krajach, niższy od stopnia doktora, dający jednak prawo wykładania. W Polsce stopień (dyplom) licencjata uzyskuje absolwent studiów zawodowych pierwszego stopnia np. kolegium nauczycielskiego lub kolegium języków obcych.

liceum techniczne

Liceum techniczne to nowy typ szkoły ogólnozawodowej o 4-letnim cyklu kształcenia. Wprowadzony od września 1995 r. funkcjonuje w 143 szkołach na terenie całej Polski. Model kształcenia w nowym typie szkoły został opracowany zgodnie ze standardami europejskimi i uzyskał bardzo pozytywne opinie ekspertów Unii Europejskiej. Powstanie nowego typu szkoły nie eliminuje innych typów szkół. Jest dodatkową propozycją edukacyjną dla absolwentów szkół podstawowych, którzy pragną, w wyniku ukształtowanych umiejętności, zapewnić sobie lepsze warunki funkcjonowania w zmieniających się warunkach technicznych i społecznych działalności zawodowej. Proces kształcenia w liceum technicznym ma zapewnić absolwentowi dobre przygotowanie ogólnokształcące umożliwiające zdawanie egzaminu dojrzałości oraz kontynuowanie kształcenia w szkołach wyższych na równi z absolwentami liceów ogólnokształcących. Możliwość tę gwarantuje pełna zgodność podstawy programowej przedmiotów ogólnokształcących w liceum technicznym i liceum ogólnokształcącym. Liceum techniczne zapewnia ponadto, dobre przygotowanie ogólnozawodowe w jednym z 12 profili: kształtowanie środowiska, mechaniczny, elektryczno-energetyczny, elektroniczny, leśnictwo i technologia drewna, komunikacja i transport, chemiczny, usługowo-gospodarczy, rolniczo-spożywczy, tekstylny, ekonomiczno-administracyjny, społeczno-socjalny. Ukształtowane w liceum technicznym umiejętności ogólnozawodowe umożliwiają organizację kształcenia zawodowego w krótkich cyklach w szkołach policealnych, w systemie pozaszkolnym lub na studiach wyższych, a także przekwalifikowanie się w toku pracy zawodowej (wielokrotnie w ciągu życia zawodowego). Absolwenci liceum technicznego są również przygotowani do działania przedsiębiorczego i mogą podejmować własną działalność gospodarczą lub pracę w przedsiębiorstwach państwowych i prywatnych oraz mogą kontynuować dalszy proces kształcenia specjalistycznego — zawodowego w trakcie pracy zawodowej.

materiały dydaktyczne

Nośniki informacji wraz z zarejestrowanymi na nich komunikatami. Przykładem mogą być: przezrocza, foliogramy, fazogramy, nagrania audio i wideo, filmy oraz programy komputerowe.

media

Pojęciami pierwotnymi wobec terminu „media" są pojęcia „pomoce naukowe" i „środki dydaktyczne". Terminy te nadal występują w podręcznikach dydaktyki a także w praktyce szkolnej. Zastąpienie ich słowem media wynika z chęci zbliżenia się do terminologii używanej w świecie i by uzyskać w tym zakresie jednolitość terminologiczną. Nie wyklucza to stosowania zamiennie obu tych nazw. Media zatem to wszelkiego rodzaju przedmioty i urządzenia przekazujące odbiorcom określone informacje (komunikaty) poprzez słowa, obrazy i dźwięki, a także umożliwiające im wykonanie określonych czynności intelektualnych i manualnych.

Do mediów zaliczamy więc: radio, telewizję, magnetowidy i komputery, a także tablice, podręczniki, mapy i modele. Określenie media używane było początkowo tylko w odniesieniu do środków masowego przekazu (massmedia).

media duże (mass media)

Środki masowego przekazu.

media interakcyjne

To system multimediów (tekst, grafika, filmy, przezrocza, nagrania dźwiękowe) mający następujące cechy: zapewnia interakcję z programem, może do tego służyć np. klawiatura komputerowa, typowy lub wyspecjalizowany manipulator czy nawet ekran dotykowy; zapewnia rejestrację i analizę reakcji uczącego się oraz kierowanie prezentacją materiału odpowiednio do dokonanych przez ucznia wyborów.

media proste

Media stosowane bez udziału techniki.

media złożone

Media, których użytkowanie wymaga energii elektrycznej lub innego zasilania.

medioteka

Zmieniona nazwa spotykanej niekiedy w polskiej literaturze mediateki. [61] Jest to pomieszczenie, w którym zgromadzone są książki obudowane pakietami multimedialnymi oraz techniczne środki dydaktyczne umożliwiające korzystanie ze wszystkich zgromadzonych tam mediów. Od 1993 r. w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli funkcjonuje Medioteka — Centrum Zbiorów Edukacyjnych dla nauczycieli, uczniów oraz studentów. Gromadzone są tam nowoczesne materiały edukacyjne dla realizacji określonych lekcji, bądź pracy samokształceniowej nauczycieli. Wśród materiałów edukacyjnych znajdują się: książki z zakresu pedagogiki, psychologii, podręczniki, poradniki metodyczne, encyklopedie, słowniki w języku polskim i angielskim; pakiety dydaktyczne do nauczania języka niemieckiego; czasopisma polskie i zagraniczne; kasety video, audio, płyty CD i CD-ROM; dyskietki z programami komputerowymi; sprawozdania z seminariów poświęconych edukacji i konferencji w Polsce i za granicą; opracowania będące efektem działań stowarzyszeń nauczycielskich polskich i zagranicznych; materiały dotyczące nowoczesnych metod nauczania opracowane np. w kolegiach nauczycielskich; druki ulotne związane z edukacją; programy nauczania wszystkich przedmiotów (niezawodowych) zatwierdzonych przez MEN; inne zbiory pomocnicze, wspomagające proces nauczania, jak: materiały graficzne, planszowe (do nauczania początkowego), plakaty, gry dydaktyczne (do nauczania matematyki); literatura piękna; wydawnictwa wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli.

metaplan

Jest to jedna z technik prowadzenia dyskusji spotykana czasami pod nazwą „cicha dyskusja". Polega ona na tym, że w czasie narady (dyskusji) jej uczestnicy tworzą plakat, który jest graficznym skrótem dyskusji. Uczestnicy dyskusji zamiast zabierać głos zapisują swoje myśli na kartkach określonego kształtu i koloru w krótkiej formie równoważników zdań. Następnie przypinają je do arkusza papieru umieszczonego na tablicy.

metoda

Systematycznie stosowany sposób postępowania prowadzący do założonego wyniku. Na dany sposób postępowania składają się czynności myślowe i praktyczne, odpowiednio dobrane i realizowane w ustalonej kolejności.

metoda nauczania

Wypróbowany układ czynności nauczycieli i uczniów systematycznie i świadomie stosowany w celu spowodowania założonych zmian w osobowości uczniów.

Podział najbardziej pełny metod nauczania, który uwzględnia wiele odrębnie stosowanych kryteriów (stopień aktywności podmiotów kształcenia, oddziaływanie na poszczególne narządy zmysłów, źródło wiedzy uczącego się itd.), a którego podstawą jest koncepcja kształcenia wielostronnego przedstawił W. Okoń. Wyodrębnił cztery grupy, którym odpowiadają cztery rodzaje uczenia się:

1) metody podające (uczenie się przez przyswajanie),

2) metody problemowe (uczenie się przez odkrywanie),

3) metody waloryzacyjne (uczenie się przez przeżywanie),

4) metody praktyczne (uczenie się przez działanie).

W ostatnim okresie nastąpił znaczny postęp w zakresie metodyki nauczania. Coraz mocniej akcentuje się podmiotowość uczącego się, a rola nauczyciela sprowadza się do organizowania procesu nauczania — uczenia się. Pojawiło się kilka nowych, nieznanych dotąd metod.

Największy postęp w zakresie rozwoju metod nauczania nastąpił w nauczaniu problemowym. Jeszcze w latach siedemdziesiątych bieżącego stulecia mówiło się w Polsce tylko o jednej metodzie rozwiązywania problemów, o metodzie problemowej. Obecnie mówi się o strategii nauczania problemowego, w obrębie której wyróżnia się kilka grup i kilkanaście metod nauczania związanych ze z tą strategią. Uwzględniając zachodzące zmiany F. Szlosek zaproponował zmodyfikowany podział metod nauczania (przedstawia je diagram).

Zmodyfikowany podział metod nauczania

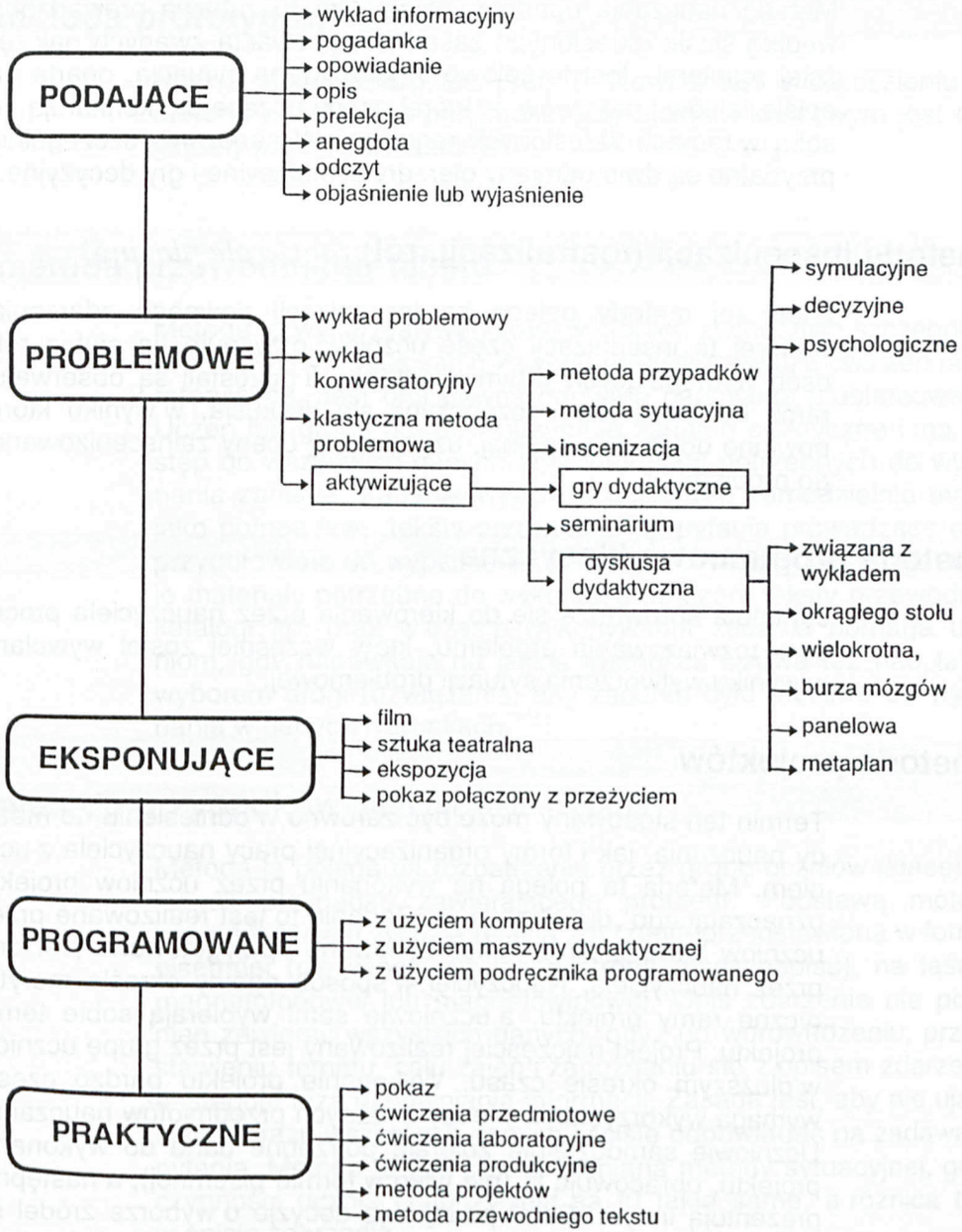

metoda gier *(gry dydaktyczne)*

Metoda nauczania oparta na grze. Gra to zabawa prowadzona według ściśle określonych zasad postępowania zwanych najczęściej regułami. Jest to celowo organizowana sytuacja, oparta na opisie faktów i procesów, w której osoby uczące się konkurują ze sobą w ramach określonych reguł gry. W nauczaniu szczególnie przydatne są dwie odmiany gier: gry symulacyjne i gry decyzyjne.

metoda inscenizacji (teatralizacji, ról) *(ang. role playing)*

Istota tej metody polega na inscenizacji pewnego zdarzenia, w której to inscenizacji część uczniów przyjmuje na siebie role osób występujących w tym zdarzeniu, a pozostali są obserwatorami. Po inscenizacji rozpoczyna się dyskusja, w wyniku której powinno dojść do wspólnej, uzgodnionej oceny zainscenizowanego problemu.

metoda problemowa klasyczna

Jej istota sprowadza się do kierowania przez nauczyciela procesem rozwiązywania problemu, który wcześniej został wywołany w wyniku wytworzenia sytuacji problemowej.

metoda projektów

Termin ten stosowany może być zarówno w odniesieniu do metody nauczania, jak i formy organizacyjnej pracy nauczyciela z uczniem. Metoda ta polega na wykonaniu przez uczniów projektu oznaczającego „duże" zadanie. Zadanie to jest realizowane przez uczniów samodzielnie, a koordynowane i przygotowane jest ono przez nauczyciela. Nauczyciel w sposób ogólny określa merytoryczne ramy projektu, a uczniowie sami wybierają sobie temat projektu. Projekt najczęściej realizowany jest przez grupę uczniów w dłuższym okresie czasu. Wykonanie projektu bardzo często wymaga wykorzystania wiedzy z różnych przedmiotów nauczania. Uczniowie samodzielnie zbierają potrzebne dane do wykonania projektu, opracowują je (nie tylko w formie pisemnej), a następnie prezentują innym. Sami podejmują decyzje o wyborze źródeł informacji i sposobie prezentacji. Projekty mają odpowiadać zainteresowaniom uczących się i wiązać działalność praktyczną z pracą umysłową, rozwijać samodzielność.

metoda prototypów

Nazwa stosowana przez prof. T. Nowackiego w odniesieniu do metody projektów w przypadku, gdy efektem końcowym jest oryginalny produkt materialny.

metoda przewodniego tekstu

Metoda ta wykorzystywana jest w krajach zachodnich szczególnie w praktycznym nauczaniu zawodu i w wykonywaniu ćwiczeń laboratoryjnych. Jest ona pewną odmianą nauczania problemowego. Uczeń lub grupa uczniów otrzymuje zadanie praktyczne i ma dostęp do wszystkich danych oraz informacji potrzebnych do wykonania zadania. Zadanie wykonują uczniowie samodzielnie mając jako pomoc tzw. „teksty przewodnie" tj. pytania prowadzące oraz przygotowane do wypełnienia formularze. Nauczyciel przygotowuje materiały potrzebne do wykonania ćwiczeń, teksty przewodnie, katalogi itp. oraz w czasie wykonywania zadania pomaga uczniom, gdy napotykają na jakieś trudności. Czuwa też nad takim wyborem drogi rozwiązania, aby zadanie było możliwe do wykonania w danych warunkach.

metoda przypadków *ang. incident method*

Metoda ta polega na rozpatrzeniu przez grupę uczniów (klasę) jakiegoś przypadku zawierającego problem. Podstawą metody przypadków jest zwięzła relacja zdarzenia przedstawiona w formie pisemnej (nie więcej niż jedna strona maszynopisu), na taśmie magnetofonowej lub magnetowidowej. Opis zdarzenia nie powinien zawierać wszystkich danych, gdyż po wprowadzeniu, przedstawieniu tematu, celu zajęć i zapoznaniu się z opisem zdarzenia następuje faza uzupełniania informacji. Zasadą jest, aby nie ujawniać od razu wszystkich danych i ściśle odpowiadać na zadawane pytania. Metoda ta jest pewną odmianą metody sytuacyjnej, gdyż czynności ucznia i nauczyciela są tu takie same, a różnica tkwi w opisie zdarzenia.

metody praksyjne

Są to metody nauczania zawierające związek z praktycznym działaniem. Nazwę wprowadził prof. T. Nowacki.

metoda sytuacyjna *ang. case study*

Metoda ta polega na przeanalizowaniu przed zajęciami opisu sytuacji, a następnie dyskusji nad zawartym w opisie problemem (problemami), i przyjęciu określonego rozwiązania lub podjęciu decyzji. Przez określenie „opis sytuacji" rozumie się tu nie tylko opis, jak ma to miejsce w metodzie przypadków, ale komplet materiałów, wśród których mogą się znaleźć teksty, nagrania magnetowidowe, filmy, zestawienia, protokoły zebrań itp. Materiały te mogą liczyć kilkadziesiąt stron.
Stosując tę metodę nie podaje się nowego materiału nauczania, lecz przedstawia słuchaczom sytuację problemową występującą w życiu praktycznym, w taki sposób, aby zdobytą wiedzę i doświadczenie umiał wykorzystać w nowych warunkach lub przy podejmowaniu najbardziej trafnej decyzji.

metody aktywne

Metody nauczania zwiększające czynny udział uczących się w zajęciach dydaktycznych i ograniczające rolę nauczyciela do pomagania uczącym się w realizacji celów kształcenia i kontroli postępów.

metody ludyczne

To gry symulacyjne i zabawy stosowane w nauczaniu problemowym w kształceniu wczesnoszkolnym.

moderator

W polskich warunkach określenie moderator używane jest w stosunku do osób z zewnątrz, które pomagają radzie pedagogicznej danej szkoły w zorganizowaniu się do przeprowadzenia doskonalenia wewnątrzszkolnego oraz rozwoju organizacyjnego szkoły. Pomagają w inspiracji, doborze odpowiednich metod i technik pracy, w koordynowaniu i ewentualnym korygowaniu działań oraz ocenie poszczególnych etapów i całości pracy. Moderator powinien posiadać odpowiednie predyspozycje osobowościowe do pełnienia takiej roli, ogólne przygotowanie psychopedagogiczne oraz specjalne kwalifikacje moderatorskie, a więc m. in. wiedzę i umiejętności z zakresu komunikacji i dynamiki procesów grupowych, diagnozowania 0procesów szkolnych, metodyki moderowania oraz praktykę w pracy z grupami.

moduł kształcenia

To wyodrębniona cześć programu kształcenia, która posiada precyzyjnie sformułowane cele kształcenia charakteryzujące się jednoznacznością i mierzalnością, to zwarta samodzielna programowa jednostka dydaktyczna. Realizacja programu określonego modułu prowadzi do uzyskania określonych kwalifikacji zawodowych. Moduł stanowi układ powiązanych ze sobą → jednostek modułowych.

modułowy program kształcenia

Modułowy program kształcenia to zestaw celowo dobranych modułów, dla którego podstawowym kryterium doboru modułów jest zbiór umiejętności i wiedzy ustalony na podstawie opisu zawodu lub określonych czynności niezbędnych do uzyskania żądanego poziomu kwalifikacji zawodowych

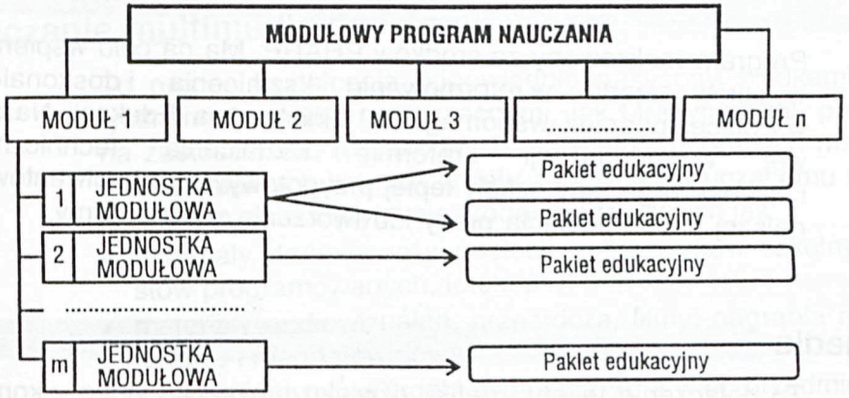

modyfikacja procesu dydaktycznego

Zmiana szczegółowego doboru treści kształcenia, metod kształcenia, środków dydaktycznych, form organizacyjnych pracy uczniów itd. Przeprowadzona w wyniku badania relacji między wiadomościami i umiejętnościami założonymi a rzeczywiście przyswojonymi i ukształtowanymi przez ucznia.

modułowy system kształcenia

Jest to forma kształcenia, która zrywa z konwencją dotychczasowych programów nauczania, odrębnych programów dla poszczególnych przedmiotów nauczania, programów w tradycyjnym rozumieniu, wprowadzając modułowy układ treści. Proces kształcenia zostaje oparty na → modułach, obejmujących zintegrowane treści kształcenia z różnych dziedzin. Z modułów tworzone są modułowe programy kształcenia. Program powinien być tak zaprojektowany, aby uczący mogli wybrać oddzielny moduł (moduły), które najlepiej odpowiadają ich indywidualnym potrzebom i umiejętnościom oraz mogli rozpocząć lub zakończyć edukację zgodnie z ich potrzebami. W kształceniu w systemie modułowym podstawowe znaczenie ma kształtowanie umiejętności praktycznych i intelektualnych, nastawienie procesu kształcenia na to, aby uczący się „umiał robić" a nie tylko „wiedział, co należy robić i jak się to robi! Cele kształcenia każdego modułu powinny być formułowane w kategoriach umiejętności zapisanych jako czynności,

MOVE

Program realizowany ze środków PHARE. Ma na celu wspieranie wysiłków rządu w reformowaniu kształcenia i doskonalenia w Polsce, poprzez wspomaganie Ministerstwa Edukacji Narodowej w modernizacji i reformie kształcenia technicznego i zawodowego, aby szkoły lepiej przygotowywały absolwentów do dalszej nauki, podjęcia pracy lub tworzenia własnej firmy.

multimedia

To połączenie tekstu, grafiki, dźwięku, animacji i video z komputerem dla zapewnienia interakcyjnego dostępu do odbieranej informacji. Dzięki multimediom uczeń ma szanse zetknąć się z wszystkimi możliwymi rodzajami wizualizacji: z realnym obiektem, jego fotografią, rysunkiem, schematem. Temu mogą towarzyszyć wszystkie możliwe rodzaje dźwięków (słowo, muzyka, efekty akustyczne). Każda z powyższych możliwości audiowizualnych, a także działaniowych dostarcza uczącym się innego typu informacji.

multiplikator

Osoba przeszkolona w jakiejś dziedzinie, a następnie szkoląca innych, powielająca (multiplikująca) swoje umiejętności.

nauczanie grupowe

Jest jedną z form organizacyjnych procesu kształcenia. Forma ta polega na podziale uczniów danej klasy na grupy (zespoły) liczące od 3 do 6 osób, które pracują nad zagadnieniami i problemami natury teoretycznej lub praktycznej w czasie lekcji z danego przedmiotu lub przedmiotów, a niekiedy także w ramach zajęć pozalekcyjnych lub nawet pozaszkolnych. Podstawowym czynnikiem decydującym o efektywności nauczania grupowego jest stworzenie zespołu o składzie osobowym odpowiednim do zamierzonych celów, istniejących warunków realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego. Podziału klasy można dokonać na zasadzie dobrowolności, na zasadzie doboru celowego lub respektując obydwie te zasady.

nauczanie multimedialne

To proces kształcenia odpowiednio nasycony środkami dydaktycznymi, zarówno nowoczesnymi, jak i tradycyjnymi, polegający na zastosowaniu różnorodnych, specjalnie dobranych materiałów audiowizualnych i innych w celu zapewnienia uczącemu się wzajemnie uzupełniających się źródeł wiedzy, takich jak:

- materiały drukowane w postaci: podręczników szkolnych, tekstów programowanych, fotokopii,
- materiały audiowizualne: przezrocza, filmy, nagrania magnetofonowe i magnetowidowe,
- a także tradycyjne środki dydaktyczne, a więc przedmioty naturalne i ich modelowe substytuty.

nauczanie problemowe

Opiera się na uzyskiwaniu przez uczącego się nowych wiadomości i umiejętności w drodze rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych.

NOWA FORMUŁA EGZAMINU WSTĘPNEGO DO SZKÓŁ ŚREDNICH

Zakłada, że egzamin powinien :

- być jednym z etapów procesu badania i oceniania postępów edukacyjnych ucznia,
- umożliwić uczniowi zdanie relacji z ogólnego rozwoju w określonym czasie jego szkolnej kariery,
- opierać się na języku polskim i matematyce, ale stopniowo poszerzać badane pola o inne dziedziny poznania,
- cechować się jednolitą, powszechną formą,
- poszerzać odpowiedzialność za przygotowanie do egzaminu na wszystkich nauczycieli, a także rodziców i samych uczniów,
- przyzwyczajać ucznia do tego, że jego kompetencje będą często badane i oceniane,
- być przeniesiony ze szkoły średniej do szkoły podstawowej.

pakiet multimedialny

Jest to celowo dobrany zestaw materiałów dydaktycznych tj. materiałów drukowanych i → audiowizualnych materiałów dydaktycznych. Ze względu na stopień złożoności pakiety można podzielić na proste i złożone. Pakiety proste to takie, w skład których wchodzi kilka podstawowych materiałów dydaktycznych, np. materiały drukowane, przezrocza, nagrania magnetofonowe. Pakiety złożone to takie, które zawierają wszystkie materiały dydaktyczne pożądane z punktu widzenia najbardziej efektywnej pracy nauczyciela i uczniów.

PHARE

Program pomocy ekonomicznej przyznanej dla Polski i Węgier w lipcu 1989 r. w czasie paryskiego szczytu siedmiu najbardziej uprzemysłowionych państw świata (stąd nazwa PHARE: „Poland and Hungary — Assistance to the Reconstruction of the Economy"). W połowie 1990 roku formuła PHARE objęła także Czechy i Słowację, Bułgarię, Rumunię, Litwę, Łotwę i Estonię, a w roku 1994 program ten działał w 11 krajach. Celem programu jest wspieranie transformacji ekonomicznej, czyli przejścia od gospodarki planowej do gospodarki rynkowej oraz pomoc Polsce w spełnieniu warunków stawianych przyszłym członkom Unii Europejskiej. W ramach programu PHARE zapewniany jest know-how niezbędny dla sektorów gospodarki określonych przez polski rząd za priorytetowe w transformacji gospodarczej i spełnianiu przez Polskę warunków członkostwa w Unii Europejskiej. PHARE udziela także pomocy inwestycyjnej, udostępnia środki finansowe pochodzące od innych donatorów, finansując ekspertyzy, analizy wykonalności i studia sektorowe, przyznając dotacje kapitałowe, udostępniając linie kredytowe i fundusze gwarancyjne oraz finansując bezpośrednio projekty w zakresie infrastruktury.

Najważniejsze obszary wykorzystania środków z programu PHARE w Polsce to:

- rolnictwo,
- rozwój sektora prywatnego i wsparcie dla przedsiębiorstw
- infrastruktura,
- ochrona środowiska,
- oświata, opieka zdrowotna, szkolenia i badania naukowe,
- reforma administracji publicznej i instytucji państwowych,
- rozwój ochrony socjalnej i zatrudnienia.

Od 1990 r. rozpoczęto w Polsce realizację 41 programów szczegółowych, część z nich dotyczy oświaty, są to: → TEMPUS, → TESSA, → VET, → UPET, → MOVE, → IMPROVE i inne częściowo związane z edukacją.

piktogram

Graficzny wyróżnik stosowany w celu podwyższenia stopnia czytelności materiału. Przykładowy piktogram przedstawiono poniżej.

!!! — zebrane w skrócie najważniejsze pojęcia i stwierdzenia. Postaraj się je zapamiętać

podstawa programowa

Obowiązkowe, na danym etapie kształcenia, zestawy treści nauczania oraz umiejętności, które są uwzględniane w programach nauczania i umożliwiają ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych. Termin w rozumieniu współtwórców reformy szkolnej nie jest programem i nie może go zastąpić. Podstawa programowa oznacza wspólną i konieczną treść kształcenia dla konstruowanych programów nauczania. Jest ona adresowana do potencjalnych autorów programów nauczania i podręczników. Ma spełniać rolę inspirującą w ich twórczych poszukiwaniach optymalnych rozwiązań programowych. Ma służyć także jako kryterium selekcji programów szkolnych, dopuszczanych do użytku szkolnego. [*Ustawa o systemie oświaty*]

podstawa programowa kształcenia w zawodzie

Przez podstawę programową kształcenia w zawodzie rozumie się: obowiązkowe dla danego zawodu i uwzględnione w programach zestawy umiejętności i treści nauczania, umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych.

Podstawa programowa kształcenia w zawodzie obejmuje:

1. Założenia programowo-organizacyjne kształcenia w zawodzie zawierające: opis kwalifikacji absolwenta, zalecenia dotyczące organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego,
2. Podział godzin na bloki,
3. Podstawy programowe kształcenia w blokach, zawierające: cele kształcenia, treści kształcenia, zalecenia dotyczące oceniania. [*Ustawa o systemie oświaty*]

Na bazie podstawy programowej będą opracowywane programy nauczania dla zawodu.

pomiar dydaktyczny

Zastosowanie ścisłych metod sprawdzania osiągnięć uczniów (studentów) w celu ustalenia, w jakim stopniu — pod względem ilościowym i jakościowym — opanowali określone treści (wiadomości, sprawności i in.). Stosowanie pomiaru dydaktycznego wymaga opracowania i stosowania testów dydaktycznych. W zestawieniu z intuicyjnym sprawdzaniem wyników — pomiar dydaktyczny oznacza postęp, jednakże ze względu na właściwości procesu dydaktycznego i jego efektów również nie może być uważany za całkowicie obiektywny. Istotną trudność sprawia w nim zarówno respektowanie wszystkich celów kształcenia, jak i możność włączenia do testu tylko części materiału, który ma być opanowany, wreszcie umowność skal pomiarowych.

POZIOM WYMAGAŃ

P — POZIOM WYMAGAŃ PODSTAWOWYCH (ocena dostateczna)
K — POZIOM WYMAGAŃ KONIECZNYCH (ocena mierna)
R — POZIOM WYMAGAŃ ROZSZERZAJĄCYCH (ocena dobra)
D — POZIOM WYMAGAŃ DOPEŁNIAJĄCYCH (ocena bardzo dobra)
W — POZIOM WYMAGAŃ WYKRACZAJĄCYCH (ocena celująca)

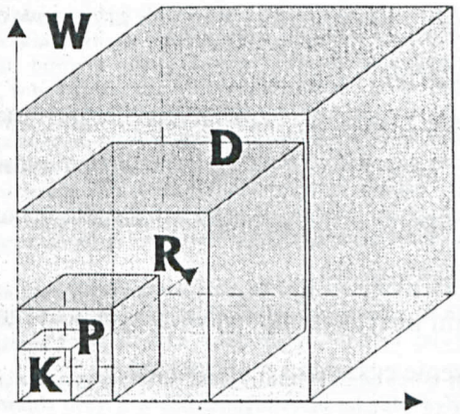

"Program Nowa Matura"

Program stanowiący wprowadzenie do nowej koncepcji kontroli przez państwo poziomu kształcenia oraz promocji do kolejnego etapu edukacji. Zadaniem programu jest wprowadzenie systemu zapewniającego porównywalność wyników kształcenia, zachęcającego jednocześnie do dalszego kształcenia polegającego na :

1/ wprowadzeniu ustalonego i powszechnie znanego zakresu wymagań egzaminacyjnych,

2/ ocenianiu prac egzaminacyjnych na podstawie czytelnych i jednoznacznych - powszechnie znanych kryteriów oceniania osiągnięć abiturienta,

3/ wprowadzeniu procedury oceniania prac egzaminacyjnych przez zespoły - niezależnych od szkoły - egzaminatorów powoływanych przez instytucje odpowiedzialne za organizację egzaminów państwowych,

4/ powoływaniu instytucji odpowiedzialnych za organizację i przeprowadzenie egzaminu maturalnego.

promocja zdrowia

Promocja zdrowia jest procesem umożliwiającym ludziom zwiększenie kontroli nad własnym zdrowiem oraz jego poprawę. Zdrowie jest tu traktowane nie jako cel sam w sobie, ale jako zasób umożliwiający jednostkom i grupom realizację aspiracji, zaspakajanie potrzeb oraz przeobrażanie i kontrolę środowiska.

Promocja zdrowia symbolizuje strategię mediacyjną między ludźmi i ich środowiskiem, mającą na celu budowanie „zdrowszej przyszłości", zarówno poprzez wybory dokonywane przez jednostki jak i społeczną działalność na rzecz zdrowia. Za promocję zdrowia nie jest wyłącznie odpowiedzialny sektor zdrowia. Na profesjonalistach zatrudnionych w służbie zdrowia spoczywa jednak obowiązek wspierania i umożliwiania działań składających się na promocję zdrowia (por. rzecznictwo zdrowotne).

Promocja zdrowia nie tyle skupia się na grupach ludności zagrożonych określonymi chorobami, co uwzględnia ludność jako całość w kontekście jej codziennego życia. Umożliwia ponadto ludziom podejmowanie kontroli oraz odpowiedzialności za własne zdrowie, zarówno poprzez spontaniczne, jak i zorganizowane działania na rzecz zdrowia.

Promocja zdrowia zmierza do oddziaływania na determinanty oraz przyczyny zdrowia. Złożoność uwarunkowań zdrowia zakłada konieczność ścisłej współpracy między wieloma sektorami oraz wyjście poza sektor zdrowia. Ogromna odpowiedzialność w tym względzie spoczywa na władzach zarówno krajowych, jak i lokalnych. Ich zadaniem jest bowiem podejmowanie działań zapewniających takie warunki, w będącym poza kontrolą jednostek i grup środowisku globalnym (por. środowisko globalne), by sprzyjało ono zdrowiu.

Promocja zdrowia stosuje różne uzupełniające się podejścia i metody oddziaływania, w tym: sposoby komunikowania się, edukację, legislację, stosowanie właściwej polityki fiskalnej, zmiany organizacyjne, aktywizację społeczności lokalnych, w tym zwłaszcza wspieranie spontanicznych akcji lokalnych skierowanych przeciwko zagrożeniu zdrowia.

Promocja zdrowia ma szczególnie na celu mobilizowanie ludności do aktywnego uczestnictwa w działaniach podejmowanych na rzecz zdrowia. Dążenie takie stwarza konieczność rozwoju zarówno indywidualnych, jak i grupowych umiejętności definiowania problemów i podejmowania decyzji w codziennym życiu tak, aby były one korzystne dla zdrowia oraz wzmacniania mechanizmów efektywnego uczestnictwa.

Promocja zdrowia jest przede wszystkim społecznym i politycznym przedsięwzięciem, a nie zadaniem służb medycznych.

Zgodnie z ustaleniami zawartymi w Karcie Ottawskiej w promocji zdrowia wyróżnia się pięć wzajemnie powiązanych obszarów działania:

- budowanie prozdrowotnej polityki;
- tworzenie środowisk sprzyjających zdrowiu;
- wzmacnianie działań społeczeństwa na rzecz zdrowia;
- rozwijanie indywidualnych umiejętności służących zdrowiu;
- reorientacja służby zdrowia.

ROZWÓJ ORGANIZACYJNY SZKOŁY /ROS/

Proces, w wyniku którego uzyskuje ona zwiększoną zdolność do samodzielnego rozwiązywania własnych problemów stanowiąc równocześnie konkretyzację wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli.

Proces organizacyjnego rozwoju szkoły przebiega zwykle poprzez następujące fazy :

- wybór problemu przez radę pedagogiczną,
- zbieranie danych diagnozujących stan w obszarze danego problemu,
- przedstawienie radzie pedagogicznej wyników diagnozy, zespołowa interpretacja wyników,
- planowanie działania z rozłożeniem prac na grupy robocze obejmujące wszystkich nauczycieli,
- przeprowadzenie działania,
- ocena wyników działania.

Uczestnictwo w kolejnych fazach procesu stwarza okazję do nieistniejącej przedtem integracji przedtem integracji członków rady pedagogicznej, utwierdza ich w przekonaniu co do celowości i możliwości zespołowego rozwiązywania złożonych problemów szkoły, będących zarazem ich własnymi problemami, zachęca do podejmowania zbiorowego wysiłku dla rozwiązywania kolejnych problemów.

Tworzy się zespół przygotowany do urzeczywistnienia samodzielnego rozwoju szkoły.

reforma szkolna

Zmiana ustroju, treści i organizacji całego systemu szkolnictwa lub niektórych jego części, spowodowana przez przeobrażenia życia społeczno-gospodarczego kraju i konieczności dostosowania do nich działalności szkolnictwa, jak również.przez postęp nauk pedagogicznych. Reforma szkolna jest przedsięwzięciem złożonym, wymaga nie tyle doraźnych decyzji, ile wieloletnich przygotowań, które m. in. obejmują opracowanie długoterminowych prognoz, przygotowanie i poddanie pod szeroką dyskusję projektów reformy szkolnej, zatwierdzenie ich przez powołane do tego władze, opracowanie programów i podręczników, przygotowanie bazy lokalowo-wyposażeniowej i przede wszystkim dokształcenie oraz wykształcenie nauczycieli tak, aby z przekonaniem i odpowiednim przygotowaniem przystępowali do realizacji założeń reformy.

resocjalizacja

Oddziaływanie wychowawcze na osoby nieprzystosowane do środowiska społecznego w celu umożliwienia im powrotu do normalnego życia i pracy zawodowej. Resocjalizacja może obejmować osoby bądź w stadium wykolejenia się, bądź po odbyciu kary, albo osoby po przebyciu ciężkich chorób lub kalekie. Pojęcie resocjalizacji jest częściowo zbieżne z pojęciem reedukacji.

rozwiązywanie problemów

Znajdywanie dróg zastosowania nowych rozwiązań w złożonych sytuacjach problemowych z pominięciem ustalonych reguł lub przepisów.

samorefleksja

Bezustanna krytyczna obserwacja siebie. W przypadku nauczyciela, stałe pogłębianie rozumienia swej roli, a także wciąż ponawiany namysł nad istotą wychowania i bezustanne zapytywanie siebie: czy to co robię, czy wartości i wiedza, za którą się opowiadam, i sposób w jaki je udostępniam uczniom, sprzyja ich rozwojowi, rozwojowi każdego z nich z osobna, czy też rozwój ten ogranicza?

scenariusz lekcji

Bardzo uszczegółowiony konspekt lekcji.

SFERY SZKOLENIA I OCENY

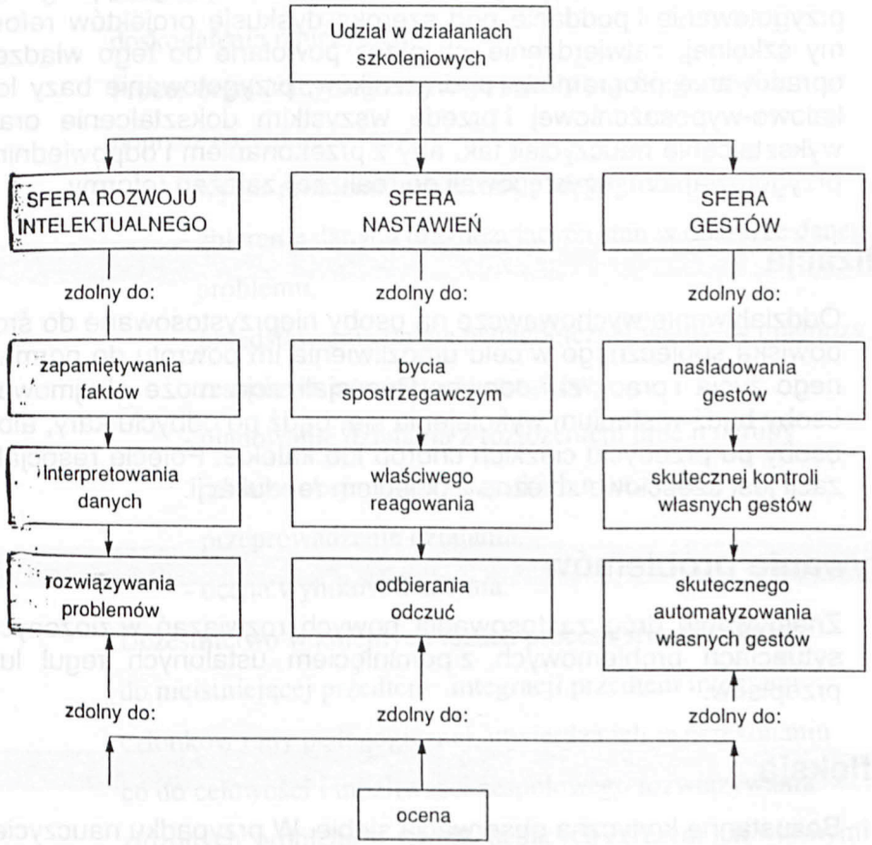

SPIRALA EDUKACYJNA

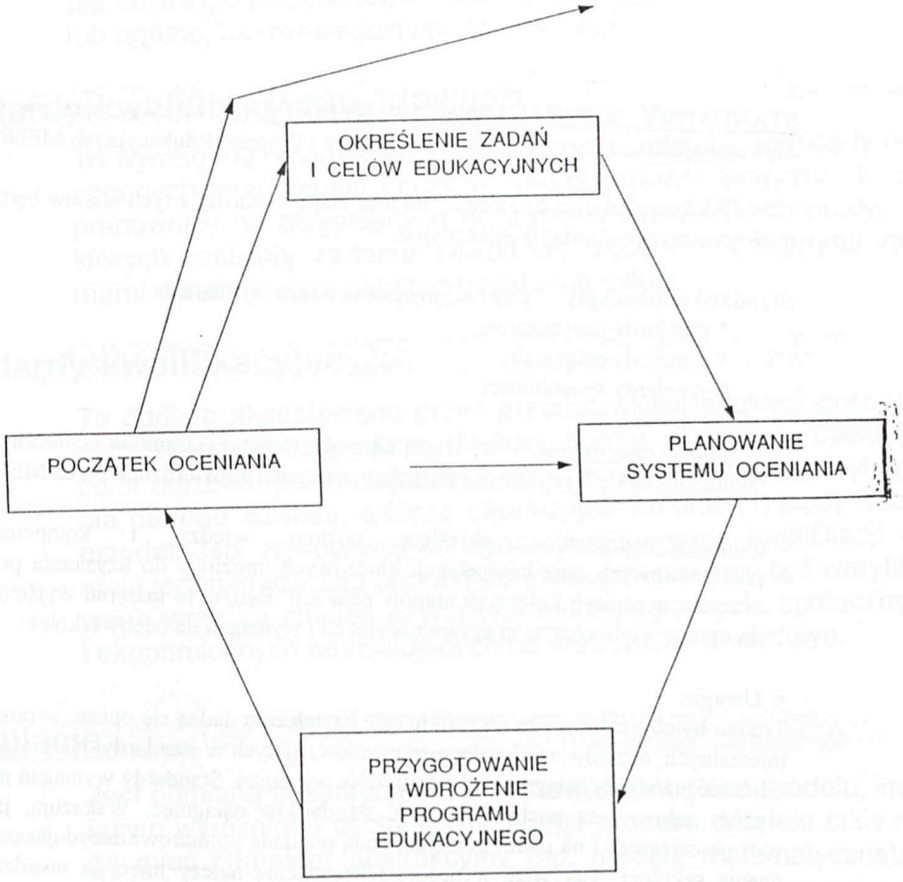

STANDARD /A. Wolf - „Nowe kierunki w rozwoju egzaminów maturalnych i standardów w krajach Europy Zachodniej/

- Coś ustalonego przez władzę jako miara /norma, zasada, prawo/ do pomiaru wartości, jakości.
- Przyjęty, akceptowany bądź pożądany przykład czegoś, z czym inne sprawy są porównywalne, osądzane lub względem czego inne sprawy są mierzone.
- Poziom doskonałości lub jakości, np. niski standard życia.

STANDARDY EDUKACYJNE W REFORMIE / wg opracowania Sławomira Ziemickiego z Departamentu Analiz i Prognoz Edukacyjnych MEN/.

Edukację szkolną podzielono na pięć etapów. Każdy z tych etapów będzie miał opracowane standardy edukacyjne.

Standard edukacyjny postrzegany jest w trzech wymiarach:

* standardy programowe,
* standardy osiągnięć,
* standardy sposobności.

◊ *Standardy programowe* wiążą się z określeniem warunków koniecznych, jakimi muszą się legitymować programy nauczania zatwierdzone przez MEN.

◊ *Standardy osiągnięć* określają poziom wiedzy i kompetencji przedmiotowych oraz kompetencji kluczowych, możliwy do uzyskania przez uczniów w ramach kolejnych etapów edukacji. Będzie to materiał wyjściowy do opracowania wymagań egzaminacyjnych i wymagań na oceny szkolne.

* **Uwaga:**

Trudno byłoby założyć, że wszystkie cele kształcenia dadzą się opisać w postaci mierzalnych, oczekiwanych osiągnięć uczniów, ujętych w standardy. Należy więc odróżnić standardy osiągnięć od standardów wymagań. Standardy wymagań mają węższy zakres i są pochodne wobec standardów osiągnięć. Wskazują, jakie rodzaje osiągnięć i na jakim poziomie będą poddane pomiarowi decydującemu o ocenie szkolnej. Tak więc w procesie kształcenia należy mieć na uwadze w pierwszej kolejności standardy osiągnięć. Natomiast ocenę szkolną, z konieczności, trzeba opierać na standardach wymagań, a więc na tych osiągnięciach, których pomiar jest pożądany i możliwy w warunkach szkolnych.

◊ *Standardy sposobności* - to przede wszystkim kwalifikacje nauczycieli, organizacja zajęć dydaktyczno - wychowawczych oraz warunki materialne.

standardy edukacyjne

To jasno sformułowane poziomy osiągnięć uczniów lub rozwiązań organizacyjnych. Czasami są one uporządkowane w malejącej lub rosnącej skali. Opisane są przez podanie szczegółowych kryteriów wskaźników działania, które mogą być jakościowe lub ilościowe. Ilościowe to: statystyka, wyniki egzaminów, frekwencja. Jakościowe to np. pozytywne środowisko nauczania. Standardy można ustalać dla dowolnego aspektu funkcjonowania oświaty lub dla dowolnych stosowanych rozwiązań na poziomie ucznia, szkoły lub ogólnopaństwowego systemu edukacji.

standardy kwalifikacji zawodowych

To wymagane układy umiejętności i odpowiadające im układy niezbędnych wiadomości i postaw, jakimi powinni legitymować się pracownicy na przypisanych do zawodu stanowiskach pracy, na których realizują zadania zawodowe zgodnie z przyjętymi normami określającymi jakość produktu lub usługi.

standardy kwalifikacyjne

To ogólnie akceptowane przez przedstawicieli edukacji oraz różnych dziedzin gospodarki i kultury normy wymagań, opisujące zbiór niezbędnych umiejętności, wiadomości i postaw do wykonania danego zawodu, a także określające warunki i metody oceny przydatności zawodowej kandydatów. Standardy kwalifikacji nie mają jednoznacznego charakteru trwałego i powinny być weryfikowane wraz ze zmiana czynników technologicznych, społecznych i ekonomicznych oddziałujących na środowisko zawodowe.

symulacja

Jest odmianą eksperymentu przeprowadzonego na modelu, imitującym wyróżnione cechy oryginalnego procesu. Modele takie mogą mieć charakter abstrakcyjny (np. modele matematyczne), fizyczny (np. modele mechaniczne) lub mogą być tworzone przez odpowiednie programy komputerowe. Stosowanie symulacji jest przeważnie uwarunkowane ekonomicznie, ponieważ model jest zawsze wielokrotnie tańszy od rzeczywistego urządzenia. W procesie dydaktycznym ogromnie przydatna jest symulacja procesów nie dających się bezpośrednio obserwować, jak np. zjawiska elektryczne, zjawiska chemiczne, procesy niszczące, procesy szybko i wolnozmienne.

stres / stress/

Stres jest pojęciem niejednoznacznym. Wiele istniejących definicji stresu posiada jednak wspólny element. Jest nim pogląd mówiący, iż stres odnosi się do żądań mogących stanowić wyzwanie lub obciążenie dla adaptacyjnych zasobów jednostki.

Termin „stres" wywodzi się z fizyki, gdzie odnosi się do różnego typu napięć, nacisków lub sił działających na system. Do nauk o zdrowiu po raz pierwszy wprowadził go w 1926 roku Hans Selye uznawany za twórcę biologicznej teorii stresu. Biologiczne ujęcie stresu różni się od psychologicznego, socjologicznego, czy potocznego rozumienia tego pojęca.

Najbardziej użyteczna dla celów promocji zdrowia wydaje się definicja stresu opracowana przez Lazarusa i Falkman. Zgodnie z tą definicją stres to dynamiczna relacja między człowiekiem, a otoczeniem, która to relacja oceniana jest przez jednostkę jako obciążająca lub przekraczająca możliwości sprostania jej. O tym czy mamy do czynienia ze stresem decyduje ostatecznie subiektywna ocena osoby znajdującej się w potencjalnie stresowej sytuacji. Uznanie sytuacji za stresową pociąga za sobą pojawienie się negatywnej relacji emocjonalnej. Przyjmuje się, że dokonywana przez człowieka ocena trudnej, mogącej prowadzić do stresu sytuacji jest kształtowana z jednej strony przez rodzaj kierowanych wobec niego żądań z drugiej strony przez czynniki wpływające na indywidualny proces radzenia sobie ze stresem, takie jak: wsparcie społeczne, zasoby możliwe do wykorzystania w trakcie zmagania się z problemem, a także istniejące obiektywne ograniczenia.

Częstą przyczyną stresu są ważne zdarzenia życiowe, takie jak: ślub, czy rozwód, utrata bliskiej osoby, a także zmiany w pełnionych rolach społecznych np. przejście na emeryturę. Szkodliwe dla zdrowia działanie stresu pojawia się jednak na ogół tylko w przypadku tych zdarzeń lub zmian, które odbierane sę przez jednostkę jako negatywne. W kontekście przeciwdziałania negatywnym dla zdrowia skutkom stresu zadaniem promocji zdrowia jest zapewnienie jednostkom dostępu do różnorodnych form radzenia sobie m.in. w drodze zapewnienia wsparcia społecznego.

syllabusy

W najogólniejszym znaczeniu określane przez administrację oświatową wymagania egzaminacyjne. [z materiałów MEN] Termin ten pojawił się w polskiej pedagogice w związku z pracami nad programem „Nowa Matura" w ramach którego trwają prace nad adaptacją angielskiego wzorca (w Anglii matura jest egzaminem państwowym i zewnętrznym) dla polskich potrzeb. Oznacza on materiał przedegzaminacyjny zawierający następujące elementy: 1) wykaz najważniejszych zagadnień programowych objętych egzaminem i wyrażonych w języku czynności („co" i „jak" ma umieć zdający), 2) jasno sformułowane wymagania, którymi na egzaminie kierować się będzie komisja, 3) przykładowe zadania egzaminacyjne i sugestie ich rozwiązania.

sympozjum

Zebranie specjalistów z jakiejś dziedziny poświęcone omawianiu określonych zagadnień, wspólnej wymianie myśli.

system –

Pojęcie „systemu" jest powszechnie stosowane w literaturze naukowej ale jego rozumienie nie jest jednoznaczne. Próbę ustalenia istoty rzeczy podjął A. Lewin, stwierdzając że:

- system jest to pewna całość, którą można wyodrębnić z otoczenia,
- całość ta jest wewnętrznie zróżnicowana i powiązana,
- poszczególne jej fragmenty funkcjonują we wzajemnej zależności,
- jedne elementy mogą być zastępowane przez inne.

Podkreśla się, że system jest zintegrowanym układem sprzężonych ze sobą elementów, których łączne funkcjonowanie zapewnić ma określony cel.

J. Radziewicz w wyniku przeglądu różnych definicji tak opisuje system:

- system jest zbiorem elementów.
- ów zbiór elementów może być rozpatrywany jako całość, której właściwości są różne, niż suma właściwości poszczególnych elementów.

system kształcenia

Z punktu widzenia teorii systemów, system jest zbiorem elementów powiązanych wzajemnymi relacjami, którego celem jest osiągnięcie, przy jednoczesnym wpływie czynników zewnętrznych powodujących zakłócenia, założonego wyniku końcowego. Zatem system, którego celem jest osiągnięcie zamierzonych zmian w uczniach, nazywamy systemem kształcenia lub inaczej systemem dydaktycznym. Elementami tego systemu są: 1) nauczyciele z ich kompetencjami, metodami pracy i stosunkiem do pracy; 2) uczniowie z ich motywacjami i metodami pracy; 3) treści kształcenia; 4) środowisko kształcenia. Celom działania tego systemu podporządkowane są cele jego elementów.

szkoła publiczna

Szkołą publiczną jest szkoła, która:

- zapewnia bezpłatne nauczanie w zakresie ramowych planów nauczania;
- przeprowadza rekrutację uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności;
- zatrudnia nauczycieli posiadających kwalifikacje określone odrębnymi przepisami;
- realizuje:
  a) programy nauczania zawierające podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących, a w przypadku szkół zawodowych również podstawy programowe kształcenia w danym zawodzie lub profilu kształcenia zawodowego,
  b) ramowy plan nauczania.
- realizuje ustalone przez ministra edukacji narodowej zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów;

Szkoła publiczna umożliwia uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. *[Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. ze wszystkimi zmianami stan prawny na dzień 1 lutego 1996 r.]* Ponieważ szkoły (poza szkołami wyższymi) nie mają osobowości prawnej, więc zgodnie z postanowieniami obowiązującej ustawy o systemie oświaty, musi istnieć tzw. organ prowadzący szkołę, który szkołę powołuje i finansuje jej działalność. W przypadku szkół publicznych organem prowadzącym szkołę jest wojewódzki kurator oświaty (szkoły państwowe), lub gmina (szkoły samorządowe).

SZKOLNY PROGRAM NAUCZANIA to program z danego przedmiotu /zajęć edukacyjnych/ dla określonego oddziału. Opracowany jest przez nauczyciela danego przedmiotu lub zespół powołany przez dyrektora, przy wykorzystaniu programów nauczania dopuszczonych do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej.

Szkolny program nauczania obejmuje co najmniej jeden etap kształcenia i uwzględnia możliwości jego realizacji w danej szkole i oddziale.

Zestaw szkolnych programów nauczania jest dokumentem urzędowym.

SZKOLNY SYSTEM OCENIANIA /Projekt zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz przeprowadzania egzaminów sprawdzających i klasyfikacyjnych/ jest procesem zorganizowanym, gwarantującym realizację jego podstawowych celów, a zwłaszcza podnoszenia jakości kształcenia. Szkolny system oceniania zapewnia warunki do obiektywnego oceniania, zagwarantowanego m. in. jawność wymagań, znajomość form i procedur oceniania, praw i obowiązków ocenianych oraz ustalenia reguł postępowania.

Ocena wiedzy i umiejętności jest

- informacją dla ucznia, na jakim poziomie usytuowane są jego osiągnięcia względem ustalonych wymagań edukacyjnych,
- informacją dla nauczyciela, czy określone oczekiwania - ze względu na zamierzone cele kształcenia - zostały spełnione.

Ocenianie osiągnięć ucznia ma na celu:

- systematyczne obserwowanie postępów w nauce ucznia,
- uświadomienie uczniowi poziomu jego osiągnięć i braków w stosunku do odpowiednich wymagań edukacyjnych oraz umotywowanie i ukierunkowanie jego dalszej, samodzielnej pracy,
- pobudzanie rozwoju umysłowego ucznia, rozwijanie jego uzdolnień i zainteresowań,
- wdrażanie ucznia do systematycznej pracy, samokontroli i samooceny,
- organizowanie działań wspierających i wspomagających ucznia w nauce,
- doskonalenie organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela,
- dostarczanie rodzicom bieżącej informacji o poziomie osiągnięć ich dzieci, sposobach stymulowania, kompensacji i wspierania.

środowisko dydaktyczne

Środowisko dydaktyczne (edukacyjne) tworzą wszystkie środki dydaktyczne będące źródłami wiedzy.

taksonomia

Względnie ścisły zespół zasad jakiejś klasyfikacji i opis wyodrębnionych jej członów. Termin „taksonomia" stosowany jest zwykle w naukach biologicznych. W ostatnich latach coraz częściej używa się go do określenia klasyfikacji celów kształcenia i wychowania w sposób hierarchiczny.

taksonomia celów kształcenia

Zespół zasad porządkujących cele dydaktycze. Najbardziej popularną taksonomię celów kształcenia opracował zespół psychologów amerykańskich pod kierunkiem B. S. Blooma. Obejmuje ona trzy dziedziny: poznawczą, emocjonalną i praktyczną, a w ich obrębie wiele szczegółowych celów.

team teaching

Nauczanie zespołowe, popularna w niektórych krajach zachodnich forma organizacyjna nauczania, polegająca na tworzeniu kilkuosobowych zespołów nauczycieli specjalistów, uczących w równoległych klasach danego przedmiotu, i na takim podziale zadań, by każdy z nich pracował z wszystkimi klasami nad tą częścią materiału, do której jest najlepiej przygotowany. Pracę zespołu organizuje zwykle doświadczony kierownik, który inspiruje grupę współpracowników, może to być też zespół równouprawnionych członków. Uczniowie dzielą się na różne pod względem wielkości grupy. Duże, kilkuklasowe grupy zbierają się w celu uczestniczenia w wykładach (zajęciach), mniejsze grupy pracują nad lekturą, uczą się matematyki, przygotowują przedstawienia lub zajmują się śpiewem, techniką czy sportem. Pracą grup kierują członkowie zespołu, uczniowie zaś przechodzą od grupy do grupy, w zależności od potrzeb ich własnej pracy.

umiejętności

Rozumiane są jako gotowość do świadomego działania, oparta na wiedzy oraz konkretnym ruchowym opanowaniu (wyćwiczeniu) określonych czynności z możliwością dostosowania ich do zmiennych warunków. Umiejętności to fundamentalna kategoria procesu kształcenia zawodowego. Wyróżniamy umiejętności intelektualne, których treścią jest określanie różnic i podobieństw, tworzenie pojęć, formułowanie sądów na podstawie abstrahowania, dowodzenia i sprawdzania oraz umiejętności motoryczne stanowiące możliwość sprawnego i celowego wykonywania określonej czynności.

umiejętności kluczowe

Szczególnie ważne umiejętności bez opanowania których nie można skutecznie wykonywać określonych zadań.

umiejętności zawodowe

To te umiejętności, które gwarantują skuteczne wykonywanie zawodu. Ich poziom opanowania stanowi o kwalifikacjach zawodowych człowieka.

UPET

Program realizowany z funduszy → PHARE, zadaniem programu jest doskonalenie polskiego systemu edukacji. Obejmuje on trzy projekty:

1. Modernizacja programów nauczania w szkołach zawodowych. W tym zakresie miała miejsce współpraca polskich i EWG-owskich specjalistów przy opracowywaniu programów nauczania w celu dostosowania poziomu polskiego systemu kształcenia zawodowego do standardów europejskich. Prace prowadzone są przez cztery ośrodki wytypowane przez MEN, Ośrodki te zlokalizowano w WODN Łódź, Zespole Szkól Elektryczno-Hutniczych w Warszawie, Zespole Szkół Ekonomicznych w Toruniu i Zespole Szkół Elektrycznych nr 2 W Krakowie. Program obejmuje w których opracowanie i wdrożenie dokumentacji programowych dla 29 zawodów z nowej klasyfikacji zawodowej (zawody bez specjalności). [Materiały informacyjne BKKK]
2. Nauczanie języków obcych,
3. Rozwój polityki oświatowej.

Ustawa o systemie oświaty

Podstawowy akt prawny, zatwierdzany przez sejm, dotyczący systemu oświaty w Polsce. Obowiązująca ustawa weszła w życie dnia 7 września 1991 r. (z późniejszymi zmianami — ostatnia nowelizacja z dnia 25 lipca 1995 r.). Określa ona zasady organizacji systemu oświaty w Polsce. Zawiera regulacje prawne oraz organizacyjne w zakresie kształcenia, wychowania i opieki w szkołach i placówkach publicznych. W szczególności w ustawie określa się: przepisy ogólne; wychowanie przedszkolne i obowiązek szkolny; zarządzanie szkołami i placówkami publicznymi; społeczne organy w systemie oświaty; organizacja kształcenia, wychowania i opieki w szkołach i placówkach publicznych; zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli; finansowanie szkół i placówek publicznych; szkoły i placówki niepubliczne; przepisy szczegółowe; przepisy przejściowe i końcowe.

utylitaryzm dydaktyczny

Teoria, zgodnie z którą proces kształcenia powinien opierać się tylko na treściach zapewniających praktyczne przygotowanie do życia, a nie na systematycznej wiedzy. Uznając przewagę praktyki, utylitaryzm rezygnuje z ukazywania jej związku z teorią, co jest podważeniem koncepcji wszechstronnego kształcenia. Utylitaryzm kładzie nacisk na uczenie się przez działanie i uzyskiwanie na tej drodze umiejętności praktycznych, natomiast nie docenia wartości samej wiedzy i formalnego wykształcenia.

warsztaty pedagogiczne

Warsztaty pedagogiczne rozumiane są jako spotkania, w czasie których osoby mające duże doświadczenie i piastujące odpowiedzialne funkcje zbierają się wspólnie z ekspertami i konsultantami, aby rozwiązywać występujące w ich pracy problemy, których sami nie mogliby rozwiązać. Uczestnicy samodzielnie określają cele które pragną osiągnąć i biorą udział w wyborze problemów do pracy grupowej. Cechą charakterystyczną warsztatów jest w pełni aktywne włączenie się każdego uczestnika do pracy grupowej: sens uczestnictwa zawarty jest w pracy i uczeniu na podstawie praktycznych doświadczeń. Problem warsztatów obejmuje sesje plenarne, dyskusje w małych grupach roboczych oraz inne formy działalności, bez ściśle określonego rozkładu godzin. Wręcz przeciwnie — program musi być przystosowany do postępów pracy. Warsztaty trwają kilka, a nawet kilkanaście dni.

werbalizm

Posługiwanie się słowami bez należytej znajomości rzeczy, którym te słowa odpowiadają. W szkolnictwie werbalizm zakorzenił się w okresie Średniowiecza. Werbalizmowi zapobiega stosowanie zasady poglądowości. W dydaktyce określa się tak nadmierne i przesadne opisywanie rzeczy i zjawisk, które to opisywanie powinno być zastąpione pokazem.

weryfikacja

W odniesieniu do procesu badawczego — oznacza postępowanie zmierzające do podjęcia decyzji, czy dane przypuszczenie (hipoteza, pomysł) jest prawdziwe lub przynajmniej prawdopodobne, czy też fałszywe. Weryfikacja zmierzająca do potwierdzenia hipotezy bywa nazywana konfirmacją.

wiadomości

Ogół treści nauczania (informacji) utrwalonych w umyśle ludzkim i przechowywanych w jego pamięci, będących wynikiem kumulowania procesu uczenia się oraz doświadczenia.

wiedza

Treści utrwalone w umyśle ludzkim w rezultacie gromadzenia doświadczeń i uczenia się. Wiedza obejmuje wszystkie formy świadomości społecznej, a więc zarówno formę najwyższą — naukę, jak i ideologię, religię i magię, obok wiedzy racjonalnej może istnieć zatem wiedza irracjonalna, obok wiedzy prawdziwej — wiedza fałszywa. Szczególne znaczenie mają w życiu dwie kategorię wiedzy, ściśle związane z oddziaływaniem człowieka na rzeczywistość. Pierwsza z nich to oparta na doświadczeniu wiedza praktyczna, która dostarcza informacji o tym, jak zmieniać rzeczywistość. Druga to wiedza teoretyczna (wiedza naukowa), dostarczająca danych o tym, jaka jest rzeczywistość. Istotną cechą wielu twierdzeń naukowych jest to, że po przekształceniu w normy mogą być wykorzystane jak wiedza praktyczna.

wiedza deklaratywna

Wiedza o czymś, znajomość pojęć, faktów, zasad.

WEWNĄTRZSZKOLNE DOSKONALENIE NAUCZYCIELI /WDN/

O WDN mówimy wówczas, gdy rada pedagogiczna danej szkoły (w szkołach dużych może to być część rady, np. nauczyciele nauczania początkowego) pracuje wspólnie nad konkretnymi tematami /problemami. W ten sposób poszerza swoją wiedzę i kompetencje w danym zakresie, a jednocześnie opracowuje koncepcje/rozwiązania dla własnej szkoły na tym właśnie polu. Inaczej mówiąc celem WDN jest stowrzenie warunków do rozwoju szkoły w dziedzinie, w której pojawiają się pytania i problemy, aby dokonać stabilizacji i rozszerzenia kompetencji.

FAZY WDN

FAZA	Co się dzieje?	Dlaczego?
PRZYGOTOWANIE	ODCZUWANIE PROBLEMÓW INICJATYWA, IDEA WEWNĄTRZ IMPULS Z ZEWNĄTRZ np. „Nowa Matura" POSZUKIWANIE WSPARCIA (KOGO POTRZEBUJEMY?)	NAUCZYCIELE POTRZEBUJĄ IMPULSU DO DOSKONALENIA
WEJŚCIE	POINFORMOWANIE RADY PEDAGOGICZNEJ O INICJATYWIE PYTANIE: „KOGO DOTYCZY PROBLEM" DECYZJA O REALIZACJI	MUSI ISTNIEĆ JASNOŚĆ, ŻE WDN JEST SPRAWĄ SZKOŁY
ANALIZA SYTUACJI/CELE	STAN „JAK JEST", „JAK BYĆ POWINNO"	NIE MA WDN BEZ OKREŚLENIA CELU
PLANOWANIE	POWOŁANIE GRUPY PLANOWANIE, POWSTANIE PLANU DZIAŁAŃ	ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCES JEST WSPÓLNĄ, ZADBANIE O JAKOŚĆ, WAŻNE SĄ RAMY
REALIZACJA	PRZEPROWADZENIE PIERWSZYCH FORM DOSKONALENIA TRUDNOŚCI, OPORY, CZASEM ROZCZAROWANIA, PONOWNA ANALIZA PROBLEMÓW	ORIENTACJA NA NA UCZESTNIKA, REAKCJA NA PROBLEMY, UJĘCIE PROCESOWE
INSTYTUCJONALIZACJA	TRANSFER DO ŻYCIA SZKOLNEGO, USTALENIE NOWYCH REGUŁ, ZMIANY STRUKTURALNE, NOWE ROZWIĄZANIA W ŻYCIU SZKOŁY	ZAPEWNIENIE EFEKTÓW DZIAŁAŃ
EWALUACJA	EWALUACJA DOTYCZY REALIZACJI CELÓW PROCESÓW ROBOCZYCH KOSZTÓW, ZYSKÓW, SKUTECZNOŚCI	KAŻDE PORZĄDNE DOSKONALENIE KOŃCZY SIĘ EWALUACJĄ!!!

Zasady oceniania uczniów w szkole publicznej prowadzącej innowację wdrożeniową

1. Szkoła prowadząca innowację wdrożeniową stosuje własny, wewnątrzszkolny system oceniania uczniów.

2. Wewnątrzszkolny system oceniania uczniów dotyczy bieżącego oceniania uczniów w trakcie roku szkolnego.

3. Wewnątrzszkolny system oceniania uczniów umożliwia ocenę postępów w pracy ucznia. W tym celu powinien określać:
   1) szczegółowe wymagania edukacyjne wynikające ze szkolnych programów nauczania,
   2) sposoby i kryteria sprawdzania osiągnięć uczniów.

4. Wewnątrzszkolny system oceniania ustala rada pedagogiczna na wniosek zespołów przedmiotowych, o których mowa w przepisach o ramowym statucie szkoły publicznej.

5. O przyjętym wewnątrzszkolnym systemie oceniania powiadamia się uczniów i rodziców.

6. Uczeń ma prawo do uzyskania uzasadnienia otrzymanej oceny. W uzasadnieniu nauczyciel wskazuje stopień spełnienia przez ucznia wymagań edukacyjnych, o których mowa w pkt 3 ppkt 1 oraz zastosowane kryteria, o których mowa w pkt 3 ppkt 2.

7. W zakresie nie uregulowanym odmiennie stosuje się przepisy w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz przeprowadzania egzaminów sprawdzających i klasyfikacyjnych.

ZASADY OPRACOWANIA PLANU NAUCZANIA SZKOŁY PROWADZĄCEJ INNOWACJĘ WDROŻENIOWĄ

1. Podstawę opracowania planu nauczania stanowią:
   1) podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących określone odrębnymi przepisami,
   2) ramowe plany nauczania określone w niniejszym załączniku.
2. Plan nauczania szkoły powinien być opracowany przynajmniej dla jednego etapu kształcenia i określać obowiązkowe przedmioty nauczania dla danej szkoły.
3. W planie nauczania należy uwzględnić nauczanie religii/ etyki oraz języka ojczystego mniejszości narodowych, prowadzone przez szkołę na podstawie odrębnych przepisów.
4. Szkoła uzupełnia plan nauczania zajęciami pozalekcyjnymi, zgodnie z odrębnymi przepisami.
5. W planie nauczania można:
   1) wprowadzić inne - niż w ramowym planie nauczania - zintegrowanie edukacji szczegółowych (z zachowaniem ogólnych rozmiarów kształcenia humanistycznego, społecznego, przyrodniczego i innych grup przedmiotowych) ustalonych w ramowym planie nauczania lub rozdzielić zintegrowany przedmiot na przedmioty szczegółowe,
   2) wprowadzić dodatkowy przedmiot nauczania ponad tygodniową liczbę godzin obowiązkowych,
   3) godziny będące w dyspozycji dyrektora szkoły przeznaczyć na:
      a) rozszerzenie programów nauczania poszczególnych przedmiotów, przy czym rozszerzenie to powinno w szczególności obejmować dziedziny edukacyjne o charakterze międzyprzedmiotowym, np. edukacja ekologiczna, zdrowotna, medialna, filozoficzna,
      b) realizację innych programów edukacyjnych, np. szkolnego programu zapobiegania narkomanii, kursu ukierunkowanego zawodowo, innych opracowywanych w miarę potrzeby środowiska lokalnego.
6. Profilowanie kształcenia w liceum ogólnokształcącym wprowadza się w klasie III. Ustalając profil kształcenia należy wskazać przedmioty realizowane według rozszerzonych programów nauczania.
7. Zasady określone w pkt. 6 stosuje się do średniej szkoły zawodowej z tym, że rozszerzone programy przedmiotów ogólnokształcących, niezbędnych dla danego zawodu lub profilu kształcenia zawodowego, można wprowadzić już od klasy I.
8. Zasady tworzenia oddziałów i grup nie ulegają zmianie.